Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ШОАТТА, 18 ИЮНЬ, 1983 шу. ● № 73 (6795). Мах 3 кеп.

НОВКЪОСТ АНДРОПОВ Ю. В. СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА ПРЕДСЕДАТЕЛАЛЛА ХАРЖАРАХ БОЛА СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА СОЦАМ

Советски Социалистически Республикай Союза Лакхехьарча Совето соцам бу:

новкъост **Андропов** Юрий Владимирович СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателалла харжа.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела хьалхара заместитель В. КУЗНЕЦОВ.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Т. МЕНТЕШАШВИЛИ.

г. Москва, Кремль.
1983 ш. 16 июнь.

КПСС ЦК Генеральни секретарь, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель новкъост Юрий Владимирович Андропов.

МАШАРА ДУХЬА, ХАЛКЪИЙ ХЬАШТИЙ ДУХЬА

ИТТАЗЛАГIА ХЕРЖАЧА СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА БАРХIЛАГIА СЕССИ

Берригача советски наха цхьа барт болаш къобалъю уьш денощка хиина КПСС ЦК Пленум. Цо дийцар партен идеологически, массово-политически балха дешаш. Ше къамел дешi новкъоста Ю. В. Андропова, Пленума кхыча документаш тIа массе оагIорахьара, реалистически анализ ян долаш долча хьала, дегIаенача социализма хIанзарча этапе партена а халкъа а хьалхашка латта керттера декхараш белгалдаьд.

Коллективизма уйла, общественни дешаш къестадеча даакъа лацар, дог-цIена, сакхетаме къахьегар — уж да социалистически вахара хьесапах доаккха гIуланхаш. Советски наха хов: шоай Даьхе низ чIоагIбара шоаш йоаькхо еча хана дунен кхерамазе чIоагIъяра, исторически процесс соцае, реальни социализмо — халкъий машара а кортамукъален а чIоагIлено еш йола влияни мелъяра тIаберзабаьча империалистически ниъий агрессивни наькъа шоаш духьала латтилга.

Политически хьинар чIоагIгIа айденнача хьала Москве 16 июне цхьй болх дIаболабир иттазлагIа хержача СССР Лакхехьарча Совета бархIлагIча сессе.

IуйрИйна 10 сахьат даьлча Союза Совета а Къамий Совета а къаьст-къаьста заседанеш хилар.

Сессешта юкъерча хана кхелха депутаташ А. Я. Пельше, Т. Я. Киселев, Э. К. Иатнер, В. Ф. Мицкевич, В. В. Прищепчик дагавохарца сий дир гулбенначараша. Докладаш йир комиссей председателаша Союза Совете — **К. С. Демирчяна**, Къамий Совете — **А. Г. Коркина**. Докладех доагIаш дола соцамаш тIаийцар.

Палатий заседанеша массава раьза а волаш сессе дени повестка а цун балха порядок а чIоагIйир.

Ераш да дувца оттадаь дешаш:

1. СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель харжарах.
2. СССР Лакхехьарча Совета Президиума составе цхьадола хувцамаш дарах.
3. Советски Союза дунен халкъашта юкъарча хьалах а арахьарча политиках а.
4. Къахьегама коллективех а предприятешта, учрежденишта, организацешта доал дечара, цар лоархIам лакхбарах а долча СССР Закона проектах.
5. СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указаш чIоагIдарех.

СССР Лакхехьарча Совета регламентага а Союза Советеи Къамий Советеи палатай массазарча комиссеех йолча положенега а хьежжа палатай цхьайолча массазарча комиссей составе хувцамаш дир.

* * *

Союза Совето а Къамий Совето а цхьана а хьалхара заседани Йоккхача Кремлевски дворецехь 11 сахьт даьлча дIайолаелир.

ЧIоагIгIа, дIаьхдаь тIоараш детташ депутаташа а хьаьшаша а тIаийцар новкъостий **Ю. В. Андропов, Г. А. Алиев, М. С. Горбачев, В. В. Гришин, А. А. Громыко, Д. А. Кунаев, Г. В. Романов, Н. А. Тихонов, Д. Ф. Устинов, К. У. Черненко, В. В. Щербицкий, В. И. Воротников, П. Н. Демичев, В. И. Долгих, В. В. Кузнецов, Б. Н. Пономарев, Ш. Р. Рашидов, М. С. Соломенцев, Э. А. Шеварднадзе, М. В. Зимянин, И. В. Капитонов, К. В. Русаков, Н. И. Рыжков.**

Палатана цхьана еш йола заседани хьайнйллар Союза Совета председателе **А. П. Шитикова.**

Дош лу КПСС ЦК Политбюро члена, КПСС ЦК секретара депутата К. У. Черненкос.

Новкъоста К. У. ЧЕРНЕНКОС

даь къамаьл

Новкъостий депутаташ! Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитето, СССР Лакхехьарча Совета Президиумо, Лакхехьарча Совета Союза Советеи Къамий Советеи старейшинай Советица шуга юьцийта хьачулу КПСС Центральни Комитета Генеральни секретарь новкъост Юрий Владимирович Андропов Советски Социалистически Республикай Союза Лакхехьарча Совета Президиума Председателалла харжарах йола предложени. **(ЧIоагIгIа, дIаьхдаь тIоараш тох. Берригаш а хьалгIовт).**

Из дош дийнад ЦК Пленуме. Массана раьза а волаш КПСС ЦК Генеральни секретарь новкъост Юрий Владимирович Андропов цу цхьан хана СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела посте хилар мейсагIа лаьрхIар Пленумо.

КПСС ЦК Политбюрос а ЦК Пленумо а лерхI, советски общества вахаре, вай чурча а арахьарча а политике кулгалдареи лостам теларен Коммунистически парте лоархIам лакхбалар советски наха а доазол дехьа а зла доагIаш тIаьц партен наьчахьалхиеи сий вIаши къоастаде йиш ца хиларах доля, партен халкъен хьамкъал а лоIам а цаI хиларах доля тешал сана.

КПСС ЦК Генеральни секретара посте волаш Ю. В. Андропова кхоачанде лерхIачоа тIаберзабаь, хьинаре а инициативе тоIтаи а болх беро, цун балха а сага а оамалташа, опыто а политически хьекъало а партенен халкъан хьалхашка чIоагIгIа сий даьккхад цун, тешаш, болийтаб цун лоархIам за из.

Ю. В. Андропова балхаша айхха дувзаденна йола партен халкъен цхьоагIо дIахо а чIоагIъяра, вай чурчеи арахьартеи политика наькъа преемственность, дегIаенача социализма общество дIахо эргайоаккхаш тоаяра, вай Даьхен экономически а обороне а низ чIоагIдаре тIадерзадаь чаккхдоаьа гIуланхаш дерригача халкъо къобалдеш да.

Ю. В. Андропова балхаша айхха букзабенна ба дунен тIара хьал тоадара, событеш кхоххам кIаьдбара оагIорахье дегIанкулара, термоядерни катастрофа ца хиийтара тIаберлабаь Коммунистически парте а Советски паччахьалкхено а дерригIа чакхдоаха ниитъ.

КПСС ЦК Генеральни секретарь новкъост Юрий Владимирович Андропов СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела посте хаьржаро вай общества а паччахьалкхен а эттара доккхагIа долча хьалташта, КПСС XXVI съездо белгалдаь исторически хIамаш толаме кхоачашдара, коммунизм хьалъяра гIулакх дергда.

Мукъаба сона, новкъостий депутаташ, шуга юьцийта СССР Лакхехьарча Совета соцама ер проект дIачуйла.

«Советски Социалистически Республикай Союза Лакхехьарча Совето соцам бу:

новкъост **Андропов** Юрий Владимирович СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателалла харжа». **(ЧIоагIгIа дIаьхдаь тIоараш тох).**

* * *

Депутаташа массава раьза а волаш тIаьц **новкъост Ю. В. Андропов СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателалла харжарах боли** соцам. Из решени депутаташа а сесса болча хьаьшаша а чIоагIгIа, дIаьхдаь тIоараш детташ тIаьц.

Дош лу КПСС Центральни Комитета Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела новкъоста **Юрий Владимировича Андропова.** Гулбенначараша ура а айтта, тIоараш а детташ моарцал хоатт цуьнга.

Новкъоста Ю. В. АНДРОПОВА

даь къамаьл

Дешa новкъостий депутаташ!

Мукъаба сона, ССР Союза Лакхехьарча Совета Президиума Председателалла харжарца оаш сай чIоагIа сий дарах цIенача дег тIара шоана баркал ала. **(ДIаьхдаь тIоараш тох).** Шун сох бенна тешам, со 40 шерал совгIа член волча а цук идеалашта тIехьа латтар аз сайх лоархIачоа а вай ленински Коммунистически партех бенна тешам санна лоархI аз.

(Кхыстедоалар 3-ча оагIо тIа).

1983 ШЕРА 15 ИЮНЕ КПСС ЦК ПЛЕНУМЕ КПСС ЦК ГЕНЕРАЛЬНИ СЕКРЕТАРА НОВКЪОСТА Ю. В. АНДРОПОВА ДАЬ КЪАМАЬЛ

Новкъостий!

Парте беча балха оалан тIарча дешаех цаI, коммунизм хьалъяра лоархIамеча даькъех цаI да вай Пленумо дувцар. ХIанзарча хьалашка парте идеологически балха керттера декхараш малагIаш лархIа доагIа?

Хьалхардар. ДегIаена социализм эргайоаккхаш тоаяра процесс парте кхоачашдеча доккхийча а чоалханеча а декхарий боарам тIа цIенхаштта кхоачабанза баргбац вай беррига идеологически, кхетам балара, пропагандистски болх. Еррнгача партийни комитеташа, хIара партийни организаце шоаш кхоачашдеш дола кхыдола дешаш лоархIаме дале а (боахама, организационни, кхыдараш), дIакхетаде деза идеологически болх тIа-тIа дукхагIа хьалхарча плане уттаплга. Вайна шаьра гу цу балха тIа ниъса доаца хIамаш хиларо, наьха сакхетам кхоачам болаш ца хиларо, нагахьа санна цу тайпара моттиг нийсъелча, мел цIенхаштта за ду. ХIаьта из вокх тайпара хилча, идеологически болх эффективнегIа хилча, парте политика наха дикагIа кхетаеш хилча, халкъа дулхах-цIийх долча хьашташка хьежжа яр санна из шар шоай а лоархIаш тIазеш хилча вайна таханне а дика хову вай дIахьалхашкахьа дахара темпаш мел сиху.

ШоллагIдар. Просвещене а кхетам балара а средствай кIаьхегIа йола арсенал я вай доалахьа. Из я кепайоазув, радио, телвидени, Iалаьмате дукха тайп-тайпара дешара заведенеш. Цу дерригех кIезига дувцанзар иов. К. У. Черненко доклада тIа а пренешка а. ГIулакх сенах латт аьлча, из латт цу еррнгача средствех нийсагIа пайда эцарах, белгала аьлча, советски наьха дешара а хьаштий а боарам наьха санна лакхбалар теркал а деш уж тIа-тIа хьинарегIа, творческегIа юкъелхувларах. Укхаза хIанчул тIехьагIа дукха хIама Iомаде дезаш да вай, хIаьта цу наькъа тIара вай керттера моттагIий — формализм, шаблон, юхаоазденна хилар, хIаьта цхьайолча «хова, уйла а ца лар. Коммунистий а вай социалистически общества берригача гражданий а сакхетам хьакхоллар юкъе алхха профессионалий-идеологий, пропагандистий, массови информаце средствай болхлой декхар хиина ца Iеш, хилар а кхетадеш хила деза вай. Из — еррнгача парте гIулакх.

КхоалагIдар. Кадрай дош. Вахача наьха тайп-тайпарча группашца — болхлошца, колхозхошца, интеллигенцеца, кагирхошца бу идеологически болх дика вIаштIехьбаькха хоши а цу балха хьалхара жоп лургдола а лархIа кийчъяь кадраш хила еза республикай, крайи, областаш, городий, районий еррнгача партийни комитеташка. Уж хила беза лоархIаш а дийша а мах. Царна эцаш дола хьашташ вIаштIехьдаха деза, цар квалификаци даим лакхъяра йоакхо е еза. ХIаьта цар балха мах бу критерий цаI хила еза: политически сакхетама а къахьегама хьинаре а боарам.

ДиъалагIдар. Хьалхарча даькъе экономически Iилмай, вай Iилман учреждений балха. ХIаьта къаьсткъаьстача Iилмаша хоачун а айбеш, общественни Iилмай даькъе идейно-теоретически боарам кердача тайпара, наьха санна кхы а лакхагIа айбелга Iалашде деза. Вахаро вай обществана хьалхашка уттадеча реальни, практически декхарашта цIенхаштта тIа ца дийрзача даргдац. Уж декхараш кхоачашдеча естественни дараш санна, общественни Iилмаш а хила деза парте а дерригача халкъа а эффективни гIоначаш долаш.

ПхелагIдар. Вай политически просвещене, массови, политически дешара балха стиль хувцар бокхача лоархIаме хила деза. Эггара хьалха дIанкха еза формализм, механически, вахарца бувзам боацаш уж е воаш юкъара положенеш Iомаелга (е листа тIара Iоешилга). Политически дешара наьан сенах латт аьлча, таханарча ден хьалашка хIаране парте политика кIоаргагIа кхетарах, цо кийчаче знанеех практике пайда эца харах, цхьа общественни декхар наьрагIа доваьш а гIулакхица кхоачашдеш а из хилар.

ЯлхалагIдар. Беррига кхетама а пропагандистски болх беча хана тералье еза хIанз адамие кхаьчача исторически хан-юкъа башхало. ХIаьта из белгалйоал тIом чакхбаьнначул тIехьагIарча хана цIенкха ца хинача бесса шоайла лоллуш йола, вIаьла а вIашн тара боаца ши мировоззрени, ши политически курс — социализм империализми чIоагIа а яра а вIашн духьала латтарца. Планета тIарча миллиардаш болча наьха хьалкъал а деташ а бахьанце къовсам латт. ХIаьта адамаех кхоаве идеологически къовсам чакхбаларах кIезагача даькъе тийша яц. Цудухьа кхетадеш да дерригача дунен тIа дахаш долча адамашка социалистически обществах, цун совленех, цун машара политиках дола бакъдар уж кхетаргболаш а тешаргболаш а дIаккхачийтар мел Iаьламате бокхача лоархIаме да. Цул кIезигагIа лоархIам боцаш ца хиларгдолаш йола, тийша балхаш лелайдеш йола империалистически пропаганда хьагучаяхар. Вайна эц дика вIаштIехьъаьккхача цаI йолча контрпропаганда система — динамични а эффективни а.

Цхьаьн дешаца аьлча, идеологически участке де дезаш дукха хIамаш да вай, хIаьта тIехьа ца доахаш уж де дIадоладала а деза.

Цхьабакъда, эггара къаьсагIа а шийна терахм тIаувза а пропаганда, эггара гоззагIа а хьаькъал долашгIа а хьехаш хилар, геттара талант йола искусстве де лерхIачуйга кхоачаргъац нагахьа уж кIоаргга идеяш йолаш, тахан вахаре йолча а дIахо дIахьалхашкахьа дахара ниъ хьехаш йолча а реальностацца айкха вазенна еца. Цу даькъе идеологически а парте беча беррига чакха а балха Iалаьмате боккха лоархIам болаш хургда XXVI съезда решенегIа керда редакци кийчъеш латташ йола КПСС Программа.

ХIанз йолаш йолча парте Программа, съезда соцам тIа ма аллара, бIарча хьайийнача нийса къестаю дунен общественни дегIаахара закономерносташ, коммунизм бахьанце къовсам лоаттабеча парте а советски халкъо а де лерхIараш керттера декхараш. Цун принципиальни положенеш нийса йола вахаро хьахьекхад. Программа тIа дIаяздаьчох дукхадар хIанзале кхоачашдаьд. Цунна цхьана цун цхьайола положенеш хIаьта из тучахьа дIаала а деза — хана баьча тоххамах йиаза чакхъаьнна яц, хIанз аьлча царна юкъе яр долаш долчунцара бувзем боацца, сихагIа дIахьалхадаха гIертара, ца эппача детализацие элементаш. ХIаьта, кхетадеш ма хиллара, тхьаь шера советски общества вахаре, социализма кхьча мехкий вахаре, бIарчча хьайнача дуне дегIаухача а керда лоархIаме хувцамаш хиннад. Цу дерригне дIадех кIоаргга теоретически маIал делга, хIаьта из чурчен арахьарчен парте политика вIаьхахача хана лаьркIа стратеги нийтъеча хана терахле а деза.

ХIанзарча хьала реалистически анализа яр, вай Коммунистически парте бухсоцаш де лерхIараша вахара опыт ювзаш йола кхоаней къаьгга йола белгалонаш — из да КПСС Программа кердача редакце тIа бIаргадайча бакъахьа хетар. Парте ШоллагIа Программа кийчъярца дувзаденна В. И. Ленина аьннад: «Цхьаккха хIама тIа ца тохаш, боккъонца долча тайпара, фактаашта тIера ца доалаш Программа тIа вай дIаала деза долаш долчох, хIаьта воаш де гIертачох». (ПСС, т. 36, оагI. 55). Иштта де деза вай а, новкъостий.

Экономике а, политике а, идеологе а перспективаш нийса кхетаяра, эггара хьалха эшар фуд аьлча, из да хIанз вай кхаьчача обществени дегIаахара этапа характер къьагга йовзар. Парте из белгалъяьй дегIаенча социализма этап хиларах тарра. Из а социалистически принципашка хьежжа экономически база, социальни структура, политически система Iоазан хьаьь, оалаш ма хиллара, шийй коллективистски дарда тIа социализм дегIаухаш йола общество.

Цхьабакъда, из дерригa а, белгала аьлча, дац вайшига дьаьь общество дакхха гIалат доацаш я яхилга. Цун юкъе духха я, дегIаахара хIанзарча боарама йоагIаш йола объективни хьесапера халонаш. Кезига дац субъективни бахьанашца, цхьайолча хана наьха болх дика хоши а вIаштIехьбаьнкха ца лелабарца а дувзаденна кхоачамбоацараш. **Цудухьа хIанзарча хьалашка парте Программа эггара хьалха хила еза дегIаена социализм боарамагIа а массе оагIорахьера а эргайоахаш тоара долче, коммунизма дIахо дIахьалхашкахьа дахара программа.** Хетаргахьа, Программа текста тIа дегIаенача социализма хан-юкъа йоашха а йоалаш характеристика яла еза.

Дика ховш да, бухсоцача кхаьчача хIара общества сибат хIамаш хьаду цун низаш дегIадахкара боарамга, производственни отношеней характерага а лоаттамга а хьежжа белгалдоалаш хилар. Воай общественни дегIадахкарга диллача производительни низашка алхха хьахиина ца Iеш, бакъда, дикала хувцамаш кIоаргга ца диа а даргдоацача, хIаьта цунга хьежжа производственни отношенеш эргайоахаш тоа ца йича даргдоацача исторически рубежага кхаьчад вай. Из духхьал вайна хилча бакъахьа кхеташ дола хIама дац, новкъостий, из объективно даза дардоацар да, хIаьта вай цох оалаш ма хиллара, говраша е гIаш тIех а доалалургдац. Цунна айкха дувзаденна а долаш наьха сакхетам чу общественни вахара еррнгача формашка хувцамаш хила деза, надстройка оал царех.

Экономически даькъера керттера декхар — **къахьегама овсаре кардинально лакхъяр.** Цу даькъе эггара лакхагIа болча дунен боарама тIакхача гIерташ хила деза вай. Цхьа бахьан доацаш дац керда общественни строй котъяккхара тIехкьарча чоте из эггара лоархIамегIдар, эггара керттердар Ленина лийрхIа хилар. (ПСС, т. 39, оагI. 21). ХIанз Iилман-техническа революце хьалашка, чурча строительствана санна, дунен халкъашта юкъерча плане а из декхар къаьстта лоархIам болаш да.

Производительни низаш дегIадоаладеяга таргарча кхоачеига диллача малагIча наькъагIа гIорда вай мехка?

ГаргагIара де лерхIар кхетадеш да: вайшига долаш долчун эггара хьакха порядок оттаяр, мехка производственни а Iилман-техническа а потенциалах дикагIча тайпара пайда эцилга Iалашдар, цу даькъе керта боахам, транспорт, гIулакхаш дара сфера санна йола доаккъош тIехьадусилга дIадаккхар. Доклада тIа а пренешка а дийцар парте инициативагIа дисциплина а порядок а чIоагIъяра, организованность а бехктокхам а айбара мехка дIаболабаьча къовсамах. Белгалдакхха безам ба са, новкъостий: берригача боахама механизма дика вIаштIехьъаьнкха болх белга Iалашдар — из таханарча дийнаьа эшар а кхоаней дола программни декхар а. Вай общественни строй эргайоаккхаш тоаяра юкъарча процессах дIакъоастаде эйш йоаца дааньа да из.

Производительни низашна дикала оагIорахьа хIама дира керттера цикъ — из, белгала аьлча, интенсивни дегIаехерга доалар, вай социалистически строй совленаш боньоаца Iилман-техническа революцена карагIдаькъарашца ювзар. Вешта аьлча, производства дукхача доакъошка технологически переворот е тарлуш йола цун тIехкьара этап а юазаш. Сона хетачох, массава а раьза хургва парте а халкъа а балха тIара из лостам парте Программа кердача редакце гIа боаггIача бесса хьаькокха беза, аьлча.

Къаьстта боккхача лоархIаме а хIанз цаI йола Iилман-техническа политика. Таханарча ден ярш санна, кхоаварча ден лаьрхIа а йола машинаш, механизмаш, технологеш хьеш геттара дукха болх бе беза вай. Производствана автоматизаци е еза, компьютераш а роботаш а шерра юкъейоалаелга, эшачунга хьежжа керда продукци арахецара производство сиха а эффективно а хувца йиш хулийташ йола технологи юкъейоалаелга Iалашде деза. Вай энергетика кIоаме — керттерча даькъе кердагIйолча атомни реакторех пайда эцилга, хIаьта перспективага диллача доаллеча термоядерни синтеза проблема практически къаьстаелга а. ХьалхагIе а белгалъяь свойстваш йола материалаш хьяр, биотехнологи дегIайоалаяр, промышленносте отходаш йоаца а энерги кхею а технологеш шерра юкъейоалаяр санна дола декхараш латт ден повестка тIа. Цу дерригне а вай халкъа боахаме боккъонца йола революци ергья.

Халахете а, новкъостий, Iилманеи техникаеи керагIдаьнараш практикана юкъедоаладелга, цоане хоьш ма хиллара, вайшига хIанз а во латт. «Кхерама» кIал а этта предприяте керда техйолга юкъейоалаль а керда оборудовани хьаьлча боахама кулгалхочоа, цхьайолча хана эшам хулаш хул, хIаьта кердачох къехкаш волчун цхьаккха хIама а доац. Техника эргалькхара кулгвахой, болхлой, хIаьта иштта Iилманхой а, конструктораш а тIаккхуаш хургбола, хIаьта лакхъяра кулг-кара бу болх бар пайдане хургдоаца организационни, экономически, моральни гIулакхий система кийчъяр — вох латт декхар. Цу тIа болх беш я хIанз Госплан, Iилмай Академи, Iилманеи техникаеи йола Госкомитет. Бакъда, из сихагIа де деза, ха йоаяро мехка доькха зе ду.

ХIаьта, хоьш ма хиллара, производства эффективность лакхъяра кулг-кара бу болх геттара кIезигбанза баргбац, керттерча даькъе комплексни механизаци яра наькъагIа а кIезигбеш. Къахьегама овсарие лакхъелга оалан тIара хувцаргда роботех шерра пайда эцаро, къаьстта хIанз кулг-кара, хала физически, квалификаци доца йола, цхьан тайпара бола болх беча а эцаш. ВIаьш эзараш болча наха цо торо лургьйа кхьча, дикагIча хьалашка болх байта, шоай къахьегамах боккха салоIам а хулийташ. ХIаьта из, новкъостий, принципиально лоархIаме да. Цо гаргга доаладергда коммунизм хьалъяра керттерча декхарех цаI — физически хьаьнкъалцен беча балха юкъера хоначагIо йола башхалонаш дIанхара декхар кхоачашделга.

(ДIахододар 2-ча оагIо тIа).

1983 ШЕРА 15 ИЮНЕ КПСС ЦК ПЛЕНУМЕ КПСС ЦК ГЕНЕРАЛЬНИ СЕКРЕТАРА НОВКЪОСТА Ю. В. АНДРОПОВА ДАЬ КЪАМАЬЛ

(ДIахададар. Долалур 1-ча оагIо тIа).

Ма дарра аьлча, хIама хьакхолла мерттера низ — из, белгтала аьлча, саг, цун къахьегама гIулакхаш. Укхаза аз дувцар дукхьал санкетамеча дисциплинах, гIулакх творчески леладарах хинна ца Iеш, наькха къахьегам а цох мах лулга а нийса, дика вIаштIехьданкхарех да.

Цу тайппара, укхаза вай хьатIакхоач производственни отношенеш эргайоахаш тоаяра дешага. Цар лард — производства средстваша обществении доалахье хилар. Хоеш ма хиллара, из вайцига ши форма йолаш да: пачхьалкхен а колхозно-кооперативни а доалахье. Перспективе вайна гу уж ши форма цаI йолча, халкъа юкъара йолча вIашагIкхетарах. Кхетадеш ма хиллара, колхозашк совхозаши механически хувцарна а ца гуш. Практико хьаькох, кхыдола наьмъаш долга, — масала, агропромышленни интеграци, колхозий юкъара а колхозно-совхозни а объединенеш детIакхувлилга. Из еррига проблема кIоаргга а нийса а хьахоина езаш Программа.

ЛоархIаме цхьаькха цхьа хIама.

Ше дегIаахар социализма оалам тIарча принципашца, цу дакъе, белгтала аьлча, къахьегамах лур дIа-кха дехьара принципаца а леладеш, регулировани е езача социалистически общество воаш дахилга дицдалийта йиш йолаш дац вай. Вайцига массане цхьатарра бокъонаш а обществала хьалхаре цхьатарра денхараш а да. Материальни аьттонех пайда эцара дакъера йиза нийсхо, хетаргахьа, коммунизме мара хургьац. Цхьабакъда, цига дIакхачалехьа бIаьха никъ бе безаргба. Укхава экономика а наькха санкетама а дукха бокхагIа бола боарам эшаргба. ХIаьта тахан, потребление обществении фондай белгталара даакъа да лаьрхIача, вай хIара гражданина бокъо я обществала пайдане болча къахьегаме дукхалга а дикалга а диллача ше лаьцача дакъага хьежжа материальни пайда бе. Духхьал из. ХIаьта цига лоархIаме да цIенхаштта учет леланр а из принцип цIенхаштта чакхъянкхар а.

Производственни отношенеш эргайоахаш тоаяро ниттта дIадех планировани а доал делга а оалам тIара тоадалга. Вайцига вIашагIъеллай цаI йола мехка халнъбоахама комплекс, регионашта а экономика мерттерча проблемашта а комплексни планировани ера белгтала опыт Iоалай. Цунна дола тIеххьара масалаш — Кхачан программа а Энергетически программа а — перспективни лоархIам бола Iалаьмате докхха документ, хIанзарча хьалашка шиш тайпара ГОЭЛРО. Уж программаш чакхъяхара парте, пачхьалкхено, деррига халкъо геттара дукха болх бе безаргба. Бакъда, дика довзаш да вай планировани ечара кхоачамбоацараш а: платаш лерттIа вIаштIехьа яхьа ца хилар, товараштa а бахача наьха доходашта а юкъера юкъ. Уж явленеш дIаяхар — боахама а политически а декхар.

Керда да тахан производственни отношенеш дегIаахаро социалистически яхь вIаштIехьъянкхара дакъе дIадехараш а. Цун кIийлен тIарча формаех цаI я хIанз производственни плана тIеххкоачашъяра йола социалистически яхь, цу тIа а мерттерча дакъе дукхала хьоххамашта а еш. Дукххача хIамашка диллача из хьалха а санна нийса доагIаш а да, къаьстта оахкалаш йоахача промышленность а доагIаш. Цхьабакъда, хеталуш да, хIанз мерттера теркам продукце дикал лакхъяр, производственни низалех, бийдалах, энергех, балха хамах пайда нийбелга тоадар санна долча яхьа декхаришта тIабахийтача бакъахьа хургбар аьнна. ХIаьта, шеко яц, цу юкъе я металла тоннага денз маькха килограммага ххачIалц долча, деррига ихом бар чулоаца хьакъалагIа йола экономи а.

Деррига чулоацаш кийча ала дезаш да, социалистически яхьа формаш, кхыча обществении инициативайн дукха мах чубоагIача боламийн араш а санна, хувцалургдоацаш чIоагIдеина, дилла хургдола хIама дац аьнна. Уж хувцалу общество материально а духовни а тоаялара боарамга хьежже. ХIаьта парте декхар да деррига пайдана а дика а дола кердадар ханнехьа бIаргадоар, хьаллацар, доаржадар.

Новкъостий! XXVI съезде вай къаьгга заявлени йир, экономически социальни политика айкха бувзам юкъе ца хилча яргIоацаш хиларах. Из кхетадеш а да: боахама сфере вай мел хьетача къах юххера а хьахила дезаш дар наьха вахаре хьалаш тоадар ма дий.

Вай Iомадала деза, воай боахама планаш уттаеш, общество дегIаахара социальни къамий, демографически эттара лоархIамегIара факторашмассе оагIора терналье а пар тIа уж белгалье а. Из хила еза парте цаI мара йоацаш политика, обществении дегIаахара цаI мара йоаца стратеги.

Вай каст-каста юкъехкхувл «вахара боарам лакхбар» яхача дешаех латта формула. Амма цкъаза чулоацам бойбеш дувц вай цунах, алхха бакача наьха доходаши паха эшача хIамай производствои лакхъяр мара цунда лерхIаш хIама а доацаш. Вахара боарам яхача дешай бокъонца дола маIан дукхха шерагIа дIаьхегIа а да. Укхаза да санкетами бьита. ХIаьта ниттта, аз хьакъалера потребдени аргдар а чулоацаш йола культурех даим дегIаахар. Укхаза я ниттта образцови обществении порядок а, унахцIено а, буаш бола кхача хила беззача тайпара хилар а, укхаза я ниттта бахача наха деча гIулакхий дикал а (хIаьта хоеш долча тайпара, укхаза вай гIуланхаш хила дезарашта гаьно а да). Укхаза да мукъача ханах нравственни оагIонга диллача эца боагIача тайпара пайда эцар а. Лоацца аьлча, деррига цхьан хьанийцача социалистически цивилизованность ала доагIаш мел дар.

Iалаьмате бокха хувцам хиниаб вайцига бахача наьха чубахача моттигий хьалаш тоадара гIулакха юкъе. ХIаьта а дукканешта хIапз а яра латт чубахача моттигий проблема. Из проблема дукха ха ялалехьа мерттерча дакъе къоастаергья вай, хIара деззала хургья ший къастта квартира. Амма Iалашде деза, квартираш наха дIахьежаелга, кхыдараш хьежадар а санна, нийсхоца леладелга, саго болх мишта бу терхал а деш. Хетаргахьа, баргахьа хила мег ниттта кооперативни хьсапи хIаьта ниттта дукхьала наха чубаха цIенош хинна ца Iеш, ард вай, из хIама де йиш йолчех де дезачен, пансионаташи бокххийча наха дола цIеноши чулоацаш йола гIиллош хьаьъара предприятей средстваш юкъеозарш шерагIа дегIадоаладе лаьрхIача. Из духхьала экономически плане пайдана хинна Iергдаш, цо гIо дергда наха уж коллективизм йоаллаш обществении гIулакхаш къестадара юкъе юкъарчал доацаш даакъа лаца дезаш цоаш хилар кхетадеш хургболаш кхетам балара.

Къахьегамах талуче наькха системa эргаьнкха тоаяр кIоягa да, ниттта арахеца деза эшшача боараме наха хоатташ дола товараш. Цу тIа а дикала эталонашта тIерадаьна цхьанкха а хIама доацаш, эттара лакхагIа араш хила еза. ХIаьта хIана цкъаза нийслу вIалла ла йиш йоаца гIулакх: дIаяхийта материалаш дима л, хIаьта продукци хул наьха, из ца эшаш, соя маьхаш а телаш базархошкара лерттIа хьадаь товараш нийде дезаш. Из гIулакх тоаде деза, тIехьа а ца доахаш.

Къаьстта дахза даргдоацаш хIама да баха мах хаддинзе дикагIа долча кхачан продукташца Iалашбелга вIаштIехьадаккхар. ХIаьта из гIулакх деш де дезар да, цу дакъе воашта эшараш ма хулла дукхагIа воаш хьаделга Iалашдар. Из проблема къоастаяра тIаерзаль я вай Кхачан программа.

Социальни политике, шеко йоацаш, тIа-тIа йоккхагIа моттиг лувцаргья унахцIено лораяра дешаша. Дунея тIа эттара хьалхара вай мехка араьнна мах боацаш унахцIено лораяра система демократически хьсап долаш хилар массанена а хоеш да. Цхьабакъда цун дикала боарам хIанз а дикка гаьна ба дегIаенача социализмо дилла а дIадехарашна хьежжа хилара. Из тIеххьарча шерашка цкъа белгалдаькха Iийнадаш парте решенеш тIа а. Амма уж кхоачашъяра кIезига къахьега дезаргдаш. Къаьстта теркам тIабахийта безаш хIама да лазар ца хьайтаре деш дола гIулакхаш. ХIаьта цунга долхача наьъех цаI из хилара тарра — беррига бахача наха шер-шера диспансеризаци елга дIадоладар. Юцар наьха унахцIено ма йий, вешта аьлча социальни санна, ниттта экономически а плане эттара лоархIамегIа дола гIулакх.

Парте чурча политика давъера уж деррига доккхий дешаш къестадаро холуш юкедутаргда вай общество социально цхьан тайпара яра. Теоре декхара хьсапе белгалдаь, коммунистий массехк ноахало сатийса де дагахоабаш дола из сийлакь — доккха хIама тахан вайна юкъарчал доацаш практика дош а хинна дIаьттад. Вахаро хьайоах, общества классаш йоацаш йола структура хьахинна дIаоттар кIийлен тIарчун дакъе, деррига зийча, дегIаенача социализма этапе хургда. КПСС XXVI съезда из вывод.

хетаргахьа, белгалйоакхкаргья парте Программа кердача редакце тIа.

Парте дерзI, хьатIадоагIача шерашей итташ шерашей политически идеологически надстройкана, общества духовни вахара дикка хувцамаш дергда аьнна.

Эттара хьалхагIа аргда аз вай политически система дегIайоалаярах, советски государственность эргаяьнкха тоаярах, социалистически демократи шерьярах.

Парте хIанз йолаш йолча Программа тIара цу хьакъехьара дукхха установкаш дIаналехьа кхоачашъяй, къаьстта СССР керда Конституци тIаийцачуа тIеххьагIа. Хоалуш чIоагIденнад депутатий а ерригача Советий а бахача нахацара бувзамаш. ЧIоагIа практикана юкъедахад эттара лоархIамегIара законопроекташ дерригача халкъо юецилга. Лакхбеннаб халкъа тIахьожама лоархIам. Айденнад практически хIанз городере а юртара а беррига къахьегамхой чулоацаш йолча профсоюзий хьинар.

Лоацца аьлча, даьраш кIезига дац. Амма, шеко яц, хIанзалца даь хIама де мел дезар а де йиш мел яр а дац.

Хьацаргья вай, масала, пачхьалкхен а обществении а вахара доккхийча дешаех йола решенеш тIанийра норадоя. Цунна дIахо демократизаци яра йола торонаш йолаш я. Соца дагадар да цу тайпарча решенеш проекташ къахьегама коллективашка тIатIа шерагIа юецар; профсоюзашта, комсомола, кхалнаьха организацешта хетараш йоагIаш йолча моттигашка теркал ца дича данне а даргца хилар, къахьегамхой предложенешта чIоагIа теркам тIаахийта безаш хилар.

ХIаьта партийни пачхьалкхени органий болх халкъа эшарашта а цун хьашташта а гаргаозара гIо дергдеший цар беш бола болх наха дукхагIа гуча хилар, кулгал деча болхлоша бахача наха хьалашна хан-хаамахьа отчеташ яро?

Парте Программа тIа дIаязадь да доал деш йола аппарат вIаьнгъярех из бахархошта дикагIа йовзитарех декхар. Сона хет из декхар хьалха а санна лоархIаме лархIа деза аьнна. Из да практически а принципиально политически а дош, из яра уттадаьд Ленина а. Вайцига цхьадола гIулакхаш ду цу юстамагIа, амма уж кхоачам боллаш дац. Со тийша ва, новкъостий, дукхача учреждений организацейн штаташ гIулакха дала цхьаккха зе а доацаш кIезигье йиш хиларах. Мукъабаьнача наха кадраш эшача моттигашка, атта корорба бе болх.

Шеко яц, парте Программа кердача редакце тIа дикка моттиг лаца еза производствана доал деча демократи дIахо дегIакхувлара тема. Кхоана СССР Лакхехьарча Совета сесси хьожаргья вай пачхьалкхен историе чу эттара хьалхарча къахьегама коллективаех долча Закона проектага. Бокхха политически лоархIам болаш ант я из. Нийса а дика а да Закон дерригача халкъо дизза даакъа а лоацаш дийцачул тIехьагIа тIаэцаш хилар. ХIаьта чIоагIа лоархIаме да вахаре из дизза кховчашдар.

Вай общества дегIаахар лерттIа дIагIоргдац общества хьашташ а гражданий бокъонаш а лораеш дола законаш вай дизза лела ца дой. Никъ бехкапаа баргбац алххха ший рузкъа совдаккхар духьа пачхьалкхен, обществении рузкъах, гIулакхерча моттигах саго пайда ийбеш хилара. Уйла йича, из да вай строя ше йохор санна дола хIама. Цу тайпарча моттигашка закон барт беш хила йиш яц. хIаьта цо дIадехар ца деш дита йиш яц. Халкъа хьашташ лорадар — из я вай социалистически демократе лардех цаI.

Кхы цхьаькха хIамах а дувцаргда вай, новкъостий. Вай бокъонца бола тIом дIаккхайкабе беза, вай демократически нормаш а установленеш а гIулакхашца чIоагIъеш ца хилара, алхха леладу азийта из гIулакхаш леладара. Бокхха пайда эцарбий, масала, дукхагIча дакъе хулача тайппара йоача хьалхе а кийчъяьча сценарех чакхйоаккхача собранех, нагахь санна теркам тIаозаш а хIама лочкъа ца деш дешаш ца къестадой, къамаьл де дезарий выступленешта хьалхе редактировани йойя, критика ца яйташ юхаетте? Тlаккха фу мах ба-те къахьегамхой хьашташ лорадар хьаллоацаш, производствечча харц гIулакхашта дукхьала доаш ала ца юхьача профорганизаце? Е халкъа контролерий балха а нагахь баьча хоамага ла ца дувгIе, де дезаш дола гIулакх ца дойя?

ЧIоагIа лоархIаме да дешага хьежжа цун тIеххьара гIулакх а хилар, из гIулакх духхьал формана а доацаш леладар. Из, хьашт дале, пачхьалкхен а обществении а вахара ерригача звеньянна вай социалистически демократи эргайоакхаш тоаяра резервех лоархIамех ю.

ДIахо хургйолча перспективах оале, вайна коммунисташта из бIаргагу советски пачхьалкхе обществени кулгалдарта йолаш-йолаш аргхиларца. ХIаьта из хургда, вайна хетачох, халкъа юкъара пачхьалкхе дегIакхуварга хьежжа, общества гIулакхашта кулгалдаро ма хулла дукхагIа нах юкъеозарга хьежжа.

Кхетадеш да, из процессаш шегIа хургйоацаш е цхьанне безам, лоIам хиларах хургйоацаш а хилар. Из хургья общества материальни хьалашка а наьха политически санкеташ а культура а боарамта хьежжа. ЛоархIаме да из хар а дагалоаттадар а. Демократи дIайоаржаяра дIахора наькъаш а формаш а абстрактно хьадага а ца лувцаш, вахаргара хьада деза. Из ба вай программи декхараш кхоачашхургхиларах бола тешам.

Новкъостий! КПСС Программа кердача редакцена юкъе йоагIаш йола моттиг дIалоацаргья парте къаман политиках долча дешаша. Аз хьалха а белгалдаьнкхад, социализм дIахо а дегIакхувлара дикка уйла я. Iнмаи лард йолаш къаман политика хилаиза яра ца хилар. Цун лард хинна дIаовтт: мехка дерригача къамий а халкъий а цхьатарра бокъонаш, вежарашха йолча Союза доазонашка паргIата дегIаахаран, уж шоайла вIаштаувзара леррагIа бола никъи яха Ленина васкет дах принципаш. Из политика кхоачашъяро дIадех, дехарг а да беррига советски нах социалистически интернационализма дог-уйла долаш, Советски Союза дерригача халкъий хьашташ цаIаш долга ховргдолаш леррагIа хьалкхебар.

Новкъостий! ДегIаена социализм эргайоакхаш тоаеш дукха болх бе беза наькха дог-уйла дегIакхувлара дакъе а.

Укхаза нийса ма лара, сага оамалаш хьахила йолалу цун хьадхарча шерашка деза. Вай школа а кхыча учебни заведеней а балхах лаьца кIеага дийцадац Пленума болх дIахьош. ЦаI белгалдаккха безам бар са: вай мехкара саг алхха знанеш йолаш кхеварал совгIа, парте эттара хьалха йоакхо ю социалистически общества гражданин, коммунизм хьинаре хьалъер, идейни, моральни, къахьегама лакхача культура, поведене хьисалаш доахка саг кхевара.

Кхетам балара дика средство я дешар производствени къахьегамца дувзадар. Цахаддаш дIаиэьа еза школьника пайданеча къахьегамцара безам, чам хургбола курс. Из хила йиш я физически а мерттаца а беш бола болх, бакъда из хила беза бокъонца бола къахьегам — производительни а обществена эшаш а.

Къахьегамо гIо ду физически дегIаахара а. ХIаьта, цу дакъе вай гIулакхаш дика а латтац. Алхха физкультура урокаш, спортах йола занятеш эсала лел аларал совгIа, гигиенах а медицински гIо дарах а йола знанеш во караерою ала гIерт со. ХIара саг къона волаш денз ший организм йоезаш а из нийсе доал дарца хьаллоаттаеш а хила веза.

Школе мара мичахьа лургба сага юкхьанцара эстетически кхетам, вахаш хоадар довза, искусства произведеней мах бе, кхетае, художественни кхоллам безабала мичахьа Iомадургва?

Цхьабакъда, деррига уж декхараш кхоачашдара деза дукха низаш а ха а. Из деррига дIадаьлча хIанзарча хано дIадехараш теркал а дахь къахьоастае а кийтъе а саргья педагогически кадраш.

Оаха укхаза, президиуме, уйла яьй укх гIулакха. Хетаргахьа, дикка уйла е езаргья вай школана реформа яра, профессионально-технически дешаре система юкъе а йолаш.

Новкъостий, дегIаена социализм дIахо я тоаяра шерте стратеги марксистско-ленински теоре чIоагIа лард йолаш хила еза. Цунна цхьана, хьайле а йоацаш ала деза, вайна хIанз а йоеза езача тайпара йовзац вай дахаш, къахьегаш йола общество. йиззa гучаьхацц цун закономерносташ, къаьстта а экономически ярах. Цудухьа цкъази, оалаш ма хиллара, эмпирически, пайда ца душ бола, гIалаташ дувла никъ хьалаца безаш хул.

Iилма, хала хете а, хIанз а хьийхадац дегIаенача социализма принципашца, хьалаша дIадехача тайпара цхьайола лоархIаме проблемаш миштa яшха еза. Фуд со белгалдаккха гIертар? Эттара хьалха из да производства эффективность, продукце диканал лакхъяра. Iилман ларда тIа цьха маьхий принципаш хьахилара тешамегIа доала наьхьаш хархар. Алхха из хийна а Iаш. Вахаро дукха а хьалхашка уттаю вай обществон дIахьалха ахарца цIенна йола керда а керда а проблемаш. Къаьстта а хIанз кхыча мехкий Iомае, мах бе, яшха еза социалистически дегIаахара опыт йолча хана.

Лоацца аьлча, хIанзарча хьаладларчи обществени грамма кердача редакце тIа, бахийта беза КПСС Программа кердача редакце тIа.

ХIанзарча Программа тIа ю аьнвадац вай социалистически обществе литература а искусство а лоархIамах. Цунца цхьана цу хьакъехьара цхьайола положенеш, хетаргадьа, кхы тIа а тоае еза.

Парте хьаллоац Iилма, культура вIаькегI кулийтам мел дар, гIо ду къахьегамхой дегIаенача социализма принципашка хьежжа дог-уйла долаш хургболаш кхетам балара. Цо боча хеташ, лоархIаш тIаьц талангаш, художника кхоллама лехамаш, хIаьта цун балха форма, стила юкъе а ца лелхаш. Бакъда, партена бе-башха боацаш хила йиш яц искусства идейни чулоацам. Цо массаза а нийса лостам теларгба искусства, из халкъа хьашташ кхоачашдеш хургйолаш. Дувцаьдар администрировани ярах дац. Художественни кхоллама мах бара керттера метод хила еза хьинаре. хIама зуьш йола, йоахо еза йола, цунца цхьана идейни, профессиональни оагIорахьара эсаяча, произведенешца барт беш йоаца марксистско-ленински критика.

Вайна массарна гу, халкъа культура боарам лакх мел лу искусства наькха дегашка дукхагIа лер юташ хилар. Ниттта лакхлу цун сихха обществении вахара юкъера торонаш. Долче, дика бокхагIа хул шоай бе доалача чIоагIача герзаца халкъа хьашташ кхоачашдарах, коммунизма гIулакх дарах бола искусства деятелашта хьалхашка латта бехктокхам.

Новкъостий! ТIеххьарча тиъаь пхиъ шера дуне дегIадара оныто хьалхадоах дунен халкъашта юкъерча проблемашта йоагIаш йола Программа дукхха положенеш тоаяиза яргйоацаш хилар.

ЛоархIам боллаш хувцабеннаб дунен араерча нийй боарам. ВIалла ца хиннача тайпара ирбеннаб дунен шин обществении системана юкъера къовсам. ХIаьта цу системашта юкъера исторически къонсамера гIулакхаш тIема наькъаца къоастаде гIертилга адамие хIаланьеш хIама хила тарлу. Царна юкъе дIалоа леладу гIулакхаш дIахо дегIадоаладаре никъ, вешта аьлча, лаьттан тIа машар лоаттабера доаш — из тахан а хьатIайоагIача гаьнарча хана а йола вай парте арахьарча политика керттера проблема.

Вай парте хинна а ца Iеш. Дуненна тIаьттача ядерни тIема кхерамо беррнгача коммунистически болама балха керттерча маIана кердача тайпара мах бе безача кхочаду вай. Коммунисташ массо хана а хиноб Iазап оаштараш саг саго воацаеран духьалара къовсамхой, хIаьта тахан цар къовсам лоаттабу адамлен цивилизаци лораяра тIехьа а, вахара йола сага бокъо бахьан долаш а. Из дIаца язди а дартадц Программа тIа.

Лаьттан тIа чIоагIа машар Iалашбара гIулакха юкъе бокха лоархIам бола фактор я вай хана социализма мехкаш, цар политика. Цу мехкаша цхьана дIа-кха леладу гIулакхаш чIоагIдари уж кхотадари. аз-м аргдар, КПСС-ен Советски правительстван дунен халкъашта юкъерча гIулакхий эттара хьалхарчарех лостам ба, аьнна.

КПСС Программа тIа аьнад социалистически мехкашта юкъечиьахиннача кердача тайпарча гIулакхий хьакъехьа. Цхьабакъда, тIеххьарча тиъо шеро социализма дунеах вайна детар шердаьд, дикагIа хьахьекхад из мел тайп-тайпара а чоалхане а да. Цхьаццa, долча социалистически мехкашта юкъе йоккхий башхалонаш я экономике, культуре, социалистически дегIаахара дешаш къоастадара наькъашнен методашнен. Из ниттта хила доагIаш да, кхыметтел цхьан хана из цхьан тайпара хила мегаш вайна хеташ хиннадале а.

Дунен социализма историе бакъду, социалистически строе общество тешшаме прогресс хилийтарам мехкашта юкъе гармонично дIа-кха гIулакхаш леладаран йола еррига торонаш хьаеш хилар. Вайна бIаргагу хIара мехка суверенни бокъонаш шеко йоацаш езаш хилар санна, вIаца новкъосташха хьаллоацаш, вIаши гIо деш хилар а шоашка чулоацаш йолча социалистически интернационализма принципий ларда тIа цу торонех миштa пайда эз хьахьоакхаш дола кIезига доа ца масааш. Цхьабакъда, оныто хьахьоахаш ма хиллара, из деррига ше-шегIа хьадоагIаш дац. Уж торонаш цадие чахкъялара йиш нийсса политически никъ.

Политике даьнна гIалаташ беккхам боацаш дисац. Компарте кулгалдара лоархIам мелбеннача хана дегIаахара буржуазно — реформистски наькъагахьа лоржара кхерам хьакул. Парте хилтъяцара бувзам бов — хIаьта ниттта хьакхиначa вакууме нийслу къахьегамхой хьашташ кхоачашделга шоашта дIатIаэда лерхIаш бола самозванни претенденташ. Националистически гIулакхаш юхатохаш да хилча — хьахул, социалистически дунен тIа уж хьахилара база а яц, хьнна хеталуш йола пачхьалкхенашта юкъера конфликташ.

ХIаьта къаьстта лоархIаме да, из баьъ а да, йолаш йолча башхалонаш вIаши цхьана гIуллакхаш леладелга дегIадоаладаре новкъарле ца яр. Из Iалашделга — коммунистий, доал деш йолча коммунистически партеш деза декхар. Из деррига а дIадаьлча вайна юкъе юкъ йолла тарлур боарам боацаш кIезигагIа да нерда общество хьераш санна долча вай юкъара долчул.

Социализма дерригача мехкий доттагIала тIехьа да вай. Вай гаргарагIа болча доттагIехи союзникехи — социалистически содружества мехкех, аьлча вайнеи цариеи тетар цхьатарра да: вахаро дIадех алхха цхьана гIулакхаш леладелга шердаь ца Iеш, цар дикалаш эффективности лакхъяр а.

Из да, цкъа-дале, шоай лоархIамегIа йола инструмент Варшавски Договора Организаци йола вIаши цхьана леладу политически гIулакхаш дIахо йодача хана эргадоахаш тоаде деза яхилга. Цу сфере вай цхьана леладу гIулакхаш тIехь - тIехьагIа яхы а чIоагIагIа айхагIа хургдолаш хет вайна из гIулакх. Уж, бакъда, дIахо йодача хана а дегIадоагIаргда положене белгалонаш, хIаьта ниттта къаьст - къаьстача пачхьалкхений специфически хьашташ чоте а лоацаш. Цунца цхьана вIаши дага а дувлаш белгалбеш бола юкъаре никъ вежарашха долча мехкий мененей позицейн кхы а чIоагIагIа йола сплав хинна дIаоттаргба.

Вай кхача гIерт, шоалагIа дале, дикалга диллача экономически интеграце кердача боарамга. Социалистически содружества мехкий вахар из ца хилча тахан хила йиш йолаш дац. Перспективе интеграци кхы а кIоаргагIа, деррига чулоацаши эффективни хинна дIаоттаргья. доакъа лоацаш долча мехкий къамая экономикаш чIоагIъелга тешшаме Iалаш а деш. Цунна тIадерзадь да вай юкъара нийсаш.

Юххера а, духовни вахара сфере вайна гу дIахо йодача хина вежарашха дола халкъаш идейни гаргадоагIаргдолаш. исторически кхелаш цаIаш хилара, юкъара хилара уйла чIоагIлуш хургйолаш, культура маьхалеваш дIа-юха эвлага шерлуш хургдолаш.

Кхетадеш да, из деррига — йIаьххача хамара процессаш. Уж тахан а йолаш я, цхьабакъда, кхы а бокхагIча боараме холуш хургья кхоана, хьатIадоагIача тиъо шера. ХIаьта вай тешаш да социализма мехкаш обществении дегIаахара боарамаш лакхагIа а цаI шоллагIчоа гаргагIа а ме хул органичнегIа, дIахегIа, кIоаргагIа цар вIаши цхьана леладу гIулакхаш хургхиларах.

Социализма цхьаццадолча мехкашта юкъе, хIаьта ниттта дунен комдвижене цхьайолча вежарашха йолча партешта юкъе а цу е воаж дешашта барт боацаш хилара чулоацама ю объективни Iилман наькъагIара анализ, из марксистско-ленински лардагIа дIадаккхара наькъаш, коммунисташ кхотабенна хилар чIоагIдара наькъаш лахар — из, шеко яц, дунен халкъашта юкъерча плане парте лоархIаме дола цхьа декхар. Из теркал ца деш дита йиш яц Программа тIа, нагахьа санна бокъонца долаш долчун кIайлен тIа латта безам болаш вай дале.

ХIанзарча дунен овлангара хьадоагIаш дарех, Программа кердача редакце тIа хьахьекха хила дезарех цхьа хIама — колониальни е ахколониальни шоай лоIаме доацаш хиначара мукъадьинача Азе, Африка, Латински Америка мехкий дегIабоагIаш бола лоархIам ба. Цу мехкашка хулаш йола процессаш чоалхане а цхьан тайпара йоацаш а я, хIаьта уж нийса кхетаяр лоархIаме а да.

Царех цхьадолча мехкашка чIоагIъеннай капиталистически строй. Бакъда цар объективни хьаштанша а тарлуш яц империалистически державаца лелаю массанена доал де гIератарен диктатен агрессивни политика. Экономически тIехьадиса хилар дIадаккха а гIерташ цу мехкашта эш цхьатаррерча бокъонех дунен халкъашта юкъе а вIаши цхьана леладу гIулакхаш. чIоагIа машар. Социализма мехкашарча бувзамех хадна дукхта дараашта гу шоай лоIаме хилар чIоагIдари йола средство. Бакъда, вай дIахо йодача хина а цу пачхьалкхенашца вIаши пайдане долаш цхьана гIулакхаш леладара никъ лелабергболга, цар гIулакхашта юкъе а ца гIерташ.

Вайна эттара гаргагIа да колониальни дуне хиначара социалистически ориентаци херж дола мехкаш. Вай царца юкъардар алхха антиимпериалистически, машар безара дакъе араьхьарча политике юкъара дараш хиина ца Iеш, социальни нийсхони прогрессан юкъара идеалаш а я. Вайна гуш да, бакъда из, цар хьал чоалхане хилар, революционни дегIаахара цар халонаш. Хоеш ма дий, де лаьрхIар санна социализм дIакхайнаар — из цхьа гIулакх да, вож гIулакх — из хьалъяр. Цу гIулакха хьаьддача боарамегIа производительни низаш, культура, обществении кхетам хила беза. Социалистически мехкаш цу прогрессивни пачхьалкхенашта мутIахьа я, новкъостал ду политика, культура, сфере, гIо ду цар оборона чIоагIъяра. Воашта мел мот гIо ду вай уж экономически дегIадоаладара а. Цхьабакъда, керттерча дакъе, цу мехкий еррига обществении прогресс а санна из хила йиш я, бакъда из, цар халкъий къахьегамах хьахиначох, цар кулгалхой нийсача политиках.

Капитализма дуненах аьлча, цу обществении системa массане юкъара кризис дикка кIоаргъенна хилара тешаш да вай. ТIехь - тIехьагIа эффективность кIезиглу тIом дIабаьнначул тIехьагIарча хина ше дIатIакра йоагIаш йола стабильность цар новкъосталца хьаллоаттае капитализмана могаш хиннача методий. ТIехь - тIехьагIа дикагIа ховш да: миллионаш, миллионаш бола къахьегамхой хьабе болх боацаш, къел тIаэтта бисача хана кIоаргалген Iилма - технически революце боарамашнен диллача цIаккха ца хиннача тайпара йола социальни тIехьаленаш дIаяха могаргдолаш яц империализм.

Империализм туллаенна хьув чурчен пачхьалкхенашта юкъерчен антагонизмашка, зуламашка, конфликташка. Из кIоарга да, бакъда тайп - тайпара Iаткъаш да капиталистически мехкий политика.

Цхьан оагIорахьара, хьалхагIа дийна ма хиллара, чIоагIа айенна США империализм кертте латтача ультрареакционни низий агрессивность. ФунагIа даь а дегIаахар тIехьанкхьа юхадерзаде гIерт. Бакъда, цу тайпарча политико империализмашта, пайда бахьаргбаш, цхьабакъда ший авантюризмага диллача из адамлена чIоагIа кхерам я. Цудухьа цунна чIоагIа духьала даьнад халкъаш, дIахо йодача хана, шеко яц, кхы чIоагIагIа а дерга.

Бакъда, тахнарча капиталистически дунен тIа йолаш я кхыйола тенденцеш, дунен халкъашта юкъера хьал реалистически кхетадеш бола кхыбола политикаш. Цар кхетаду дунен тIа юхалостае йиш йоацаш йола процессаш хинилга, кхетаду тайп - тайпара обществении строй йола пачхьалкхенаш дукххача хана машаре цхьана яхаш хилар эшаш а цкъна оагIонна пайдана долаш а хIама долга. Вай воай оагIонгахьара цкъа санна дукхаза яьхад, хIанз а хьалхадовх цу гIулакха вай кийча да. Вай тешаш да дуне дехаш йолча социальни баррикада шин оагIорахьарча халкъий хьаштанша хьежжа из хиларах. Кlезига мичай дунен дерригача мехкашта йоагIаш йола, цар лоархIам тIа-тIа лакхлуш йола йоккхий проблемаш. Масела, вай планета Iалам лорадар, энергиюн кердача источникаш караерзаяр, космос, Дунен океана ресурсаш караерзаяр.

Коммунисташ тешаш ба кхоане социализма хургхиларах. Ниттта ба историе лелам. Цхьабакъда, из дац вай «революцена экспорт» е, кхыча мехкий гIулакхашта юкъегIерта лерхIаш да яхилга. «Революцена экспорт» вIалла е йиш йолаш а яц. Социализм хьахул алхха хIара мехка обществении дегIаахара объективни эшарий кIийлен тIа. Вай чIоагIа тешаш да капитализмаца машар тIехь лоаттаеча яхьа хьалашка ше совле йолаш хилар юххера а дIахьокха социализмана могаргхиларах. Империализм вайна каьболла гIертача тIема кийчон ваькъаца яхь леле лерхIарий оагIонгахьа вIалле е дац вай.

Машаре цхьайла далара объективно гIо ду социализмен империализмана юкъе етта военно - стратегически низаш цхьатарра хиларо. Цу цхьатарра хиларга ххачар — тIеххьарча итт шера итогий лоархIамегIа ярех цаI. Цо вай халкъагара а социалистически содружества кхыча мехкий халкъашкара а кIезига низаш средствашк дIайайкаьц, хIаьта аз вай доха а дайтаргдац. Вай дIахо йодача хана а дергда воай мехка, воай доттагIийн союзникийн кхерамзле Iалашъяра мел эшар, лакхбергба Советски ГIероашцарча Низай — империалистически рейнце агрессивни гIулакхаш юхаувзаш йолча низ болча фактора тIема низ. Цхьабакъда, нагахь санна шиниа а оагIонгахьара герзийн тIема нийсонга дIадодачуки боарарам кIезитбе, герзаш дIадаха доладе моге, цунна вай чIоагIа тIаккхуш а да, тIаккха из хургдар деррига мехкашта а халкъашта а дола доккха беркат.

Вай де лерхIар — духхьал тIемаш ца хилийта гIертилга хинна Iац. Вай гIерт дунен халкъашта юкъера гIулакхаш овлангара тоаде, цу дакъехьар дIадоладаь деррига дика хIамаш чIоагIде. Пачхьалкхенийн халкъийн суверенни бокъонаш езийтилга, империализм каст - каста юстара кхувса а когаш тIабетта а гIерташ а йола, дунен халкъашта юкъерча бокъон принципаш чIоагIа лораелга чакхдоакхаш хургда вай.

Лоацца аьлча, вай замагIа духхьал социализм я дунен халкъашта юкъерча гIулакха дIадоладаь кердадараш леррагIа лорадер, кхохкам кIаьдбарен машарен хьашташ, хIара халкъа, оррига адамен хьашташ лорадер санна латтар. Цу дерриганей хьакъехьа, гучох, къаьгга ала деза КПСС Программа кердача редакце тIа.

Новкъостий! Мехка хьалхашка латта Iалаьмате доккхий декхараш кхоачашдара парте кулгалдара лоархIам дIахо лакхбе безаргба. Цудухьа партин декхарийла я ше беча ший балха формаши методаши хаддаиза эргайоахаш тоае. Цу хьакъехьа КПСС Программа тIа йолаш я хIанзчул тIехьагIа кхоачашъе езаш йола дукхха положенеш. Хьахул керда дешаш а.

ЧIоагIа лоархIаме да, масала, партен пачхьалкхени органий функцеш гIулакхага диллача бахьахьа дIалийсар. Цкъа санна дукхаза а дийцад партийни органаш пачхьалкхен яраша дечох дубли ровани е декхарийла яц хIанз. Цхьабакъда, из массела ниттта чакхдалац. Юххера а цу гIулакхо пачхьалкхен органий кулгалхой бехктокхам лоайбарга, из партийни органашта дIатIабилла гIортарга дуг деррига, хIаьта тIеххьарчарна юкъе хьахул, царна ца лой а, ведомственни хьисапе гIулакх лоладара элементаш.

Парте йоккха резерв — партена чура демократи дIахо дегIайоалар, коммунистий творчески хьинар, инициатива, бехктокхам айбар. ХьакхаштаргIа а ховдам болашагIа а коммунисташ выступленеш еш ме хул, тIехьа тетта йиш йоаца партен мехнен вахара дешаш дувцача хана, тIанийца решенеш кхоачашъеча юкъе хьинарегIа даакъа лоацаш ме хул толамегIа могаргда вай партена ший исторически мисси кхоачашъе.

Программа кердача редакце вайна массанена новкъостал дергда партенен халкъан хьалхашка латта керттера декхараш кхоачашдара низаш тIадерзаде. Нагахьа санна вай уж дика кхоачашдой, из хургда мохк дегIабоалабара, халкъа вахара хьал тоадара дакъе керда бокхха гIа баккхар. Тlаккха вай социалистически строе кхы а чIоагIа тешадеш дIахьокхаргья дерригача дуненга ший совленаш, нах шийтахьа озара низ.

ЛоархIаме да хьатIайоагIача хана йола къаьгга, дика уйла еш кийчъяь ориентираш алхха белгалъяь ца Iеш, миллионаш болча коммунисташнен парте боацарашкен уж дIакхоачаер бе безача балха уж хьинарегIа юкъе гIоргболаш. Из да а да идеологически фронта къовсамхой керттердарех цхьа декхар. Идеологически кхетаме болх, эттара хьалха, парте нахапарча буззама дош да. Цунах латт цун лоархIам. ХIаьта укх Пленумо, со тешаш ва, дикка доккха гIо дергда партена дерригача цун гIулакхашка.

(Къамьлага чIоагIа теркам тIабахийта да а дийгIар, дIахьдаь тIеэрзам детташ дукхаза юкъагI а дахьар).

КПСС ЦК ПЛЕНУМА СОЦАМ

ПАРТЕ ИДЕОЛОГИЧЕСКИ, МАССОВО-ПОЛИТИЧЕСКИ БАЛХА АКТУАЛЬНИ ДЕШАШ

КПСС ЦК Политбюро члена, КПСС ЦК секретара нохчъоста К. У. Черненко оьъча докладаге ладийгIачул тIехьагIа, аз йийца а йийца, КПСС ЦК Пленумо белгалдоаккх, мехкара идейно - политически хьал советски нах Советски Союза Коммунистически партена, цун Центральни Комитета. Юрий Владимирович Андропов керте латтача ЦК Политбюрона гонахьа дIахо кхотабаларца белгала хилар. Вай мехка къахьегамхоща, массана цхьан дагара а болаш, хьаллоац КПСС-а чурея арахьарен политика, производствана интенсификаци яра, халкъа хьал-торон культурен айяра, социалистически демократи кIоаргъяра, советски вахара хьисапа лардаш чIоагIъяра, машар лорабара, термоядерни тIом ца хьайтара парте лаьцнакъ. Цар хьаддача гIуланкашца жоп лу дисциплинех порядока ма могга чIоагIъе, болх дика вIаштIехьбаьккхан эффективнои бе, КПСС XXVI съезда, ЦК майскин ноябрьскии (1982 ш.) Пленумий решенеш толаме кхочашъе, аьнна парте баьча тIахьехама.

Советски общество чуенная производительни низашта кIоаргга дикала хувцамаш де дезаш, хIаьта цунга хьежжа производственни отношенеш эргаяха товс езаш йолча хан-юкъа. Цунца айхха ювзалуш хила еза нахьа сакхетаме, общества ерригача надстройке хуля эргалонаш а. Партеи халкъен шоаш чакхдахар юкъарчал йоацаш къахьегамхой сакхетамех хьинарен боарамах тийца дола низаш тIадерладаьа дегIаена социализм планомерно, массе оагIоразьара эргайоаккхаш тоаеш дегIайоалаяра. Идеологически болх тIа-тIа чIоагIагIа хьалхарча плане уттабеш ба, айлуш ба цун лоархIами сийи. Керда декхараш чакхдоахача хана «денага политически хьисапе хьежача эгара лоархIамегIа дар да, ма дарра аьлча, нах кийчбар» яхаш, хьийхад В. И. Ленина.

Ишта терхаме эца деза дунеи халкъашта юкъерча арене тIом чакхбаьнначул тIехьагIарча хана шин общественни системана, вIаши ца ловш духьал латтача шин мировоззрена юкъе латта къовсам цIаккха ца хиннача тайпара ирлуш боагIилга. Яхаш йолча социализмана исторически карагIдаьннарашца, дунея коммунистически болхлойн болама сийи влияни айлуш хиларо, колониальни Iазапах мукъадаьнна мехкаш дегIаахаро, къаман-мортамукъален тIехьара къовсам айбаларо, тIом ца хьайтара духьалара болам чIоагIа шербаларо тIа-тIа чIоагIагIа воздействи ю ерригача дунен халкъий сакхетама. Империалистически реакце, эгтара хьалха США-на керте латтачар, дунен доал дара хьалкъалчуръяьнка планаш дага а лоаттаеш, шоай агрессивни политикаца адамле ядерни тIом дIаболабарга кхоачве гIерт. Советски Союза, социализма мехкашта духьала иний масштабашкен чурбаьннна хьовзарген диллача цIаккха ца хиннача тайпара чIоагIа психологически тIом боаржабаьб. Оапехи Iаьлдитехи, эхь ца хеташ, шеpра пайда а ийбеш социалистически строй Iаьржъе, вай общества социально - политически идейнии цхьоагIо йохае гIерт. Цудухьа тахан къаьстта бокккача лоархIаме да къахьегамхой классовий сакхетам чIоагIбар, буржуазни идеологена машар боацаш къовсам лоаттабар.

Пленумо дика ба аьнна могабаьб кхетам баларан пропаганда ярах партийни организацена КПСС XXVI съезда, 1979 шера 26 апрелера ЦК Соцама решенешка хьежжа чакхбаьккха болх. Цунца цхьана, Пленумо белгалдоаккх, цу балха тIа дола кхоачамбоацараш цIендаь дIа ца даьхалга, ерригa партийни организацеш цунна е йоагIа терко еш йоацилга. ХIанэ а гучаIоввлаш я практиката ешарецца бувзам ца хилар, формализм, парадность цийсъялийтар санна йола ла йиш йоаца явленеш. Идеологически болх дIахо эргабоаккхаш тоабар, пох хьакур доккхагIа хилийтер — парте лоархIамегIа долча декхарех цаI.

I.

КПСС Центральни Комитето, цхьан дагара а йолаш, къоабалъяь хьаллоац Пленуме КПСС ЦК Генеральни секретара нохчъоста Ю. В. Андропова даьча къамаьлацара программни положенеши выводаши, хIаьта уж партийни организацешта беча берригача балха ларде юкъа езаш я аьнна а лерхI.

Идеологически, кхетам балара, пропагандистски болх дегIаена социализм эргайоаккхаш тоаяр духьа парте чакхдоахача доккхачеи чоалханечеи декхарий боарамга кхоачабеш ай ца бича бартбац. Массово-политически болх хила беза партеи халкъен цхьоагIо чIоагIъеш, коммунистически сакхетам, къахьегамхой политически хьинар айдеш, цар творчески низаш дегIадоаладеш. Коммунистийн вай социалистически общества берригача члении сакхетам хьабар из алха идеологически болхлой декхар хиниа Iац. Из ерригача парте гIуланх да.

Идеологически балхах хьакур доккхагIа хилийтара мел эшар долаш да вай. Уж да деррига дунен исторически лоархIам бола яхаш йолча социализмана карагIдаьннараш, из да вай сийлахь - бокха революционни Iилма, коммунистически кхетам балара хьахиина системеи Iоаль опыти, из бола информационно-пропагандистски аппарат, квалификаци йола, парте гIулакха тешаме йола идеологически кадраш. Хьехами кхетами балара средствай йIаьхийча гензех кхы а эффективнегIа пайда эца, советски наьха дешара боарами цар дIадехарешци дика ейденнилга теркал а деш, уж балха кхы а дукхагIа, творчески юкъенхувла еза. Парте социально - экономически политика чIоагIIача ларда тIа оттабаь лерpагIа чакхбаха беза идейно - кхетам балара болх. Из хьалбиза беза тахапарча вахаре долеш долчунца айхха ювзалуш дегIаухаш дIахьалхашахьа ахара някъ гойташ йолча кIоарттача идеяцца.

БIарча хьайийцача парте политика санна идейно-кхетам балара балха низ сенах латт аьлча, из латт Iилман ларда тIа чIоагIбаь, даим дегIаулаш долча марксистско - ленински теорех когIюртилга еш хиларца. КПСС коллективни уйлано Iилман коммунизм йIаьхий яьй дегIаенача социализмах болча хьехамца. Парте белгалдаьккхад, советски общество цу исторически йIаьхача хана юхьиге хIанз йолги, хьагучалькхай из дегIаахара йола динамика. Цо дIадех Iилмано кердадараш сихагIа хьагучадоахилга, мехка хьалхашка латта юкъметтера практически декхараш кхоачашдара Iилман учрежденеш, берряга Iилмахой - обществоведаш тIагIертта тIаберзабелга Iалашдар.

Партеи пачхаьалкхен хьежаш я экономисташа, философаша, историкаша, социологаша, психологаша, правоведаша производства эффективность тешшаме дегIайоалаергйолча някъех, общества классаш йоала структура чIоагIлуш хилара закономерностех, социальни вахара интернационализаци еш хиларах, социалистически народовласти, общественни сакхетам дегIаахарах, коммунистически кхетам балара проблемаех разработкаш ярга. Къаьстта лоархIама да Iилма - технически прогресса стимулировани яр, доал дарен планировании ярен система тоаяр. Халкъа юкъара, пачхаьалкхен хьашташ хьалхарча моттиге уттаделга Iалашдар, хIамаш дIа-юха еxъара отношенеш. Iилман ларда тIа яьнниха маьлаш хьехилара принцип эргальникка тоаяр санна дола дешаш. Социализма вежарашка долча мехкий опытацара дика мел дар шерагIа Iомаде деза. Дунен халкъашта юкъе латтача гIулакхашта, дунен социализм дегIаухача, дунея революционни болама юкъе хулача кердача явленешта, капиталистически система юкъарча кризиса кердача аспекташнеи оагIонаштен кIоаргга анализ яиа яргъяц. Iилман, разработкай ларде хьахила еза практически рекомендацеш, цар яла еза чIоагIъль йола социальни прогнозаш.

Пропаганди агитацей лоархIамегIа долча декхарех цаI — халкъбоахама проблемаш производствана интенсификаци яра, Iилманеи техниканеи карагIдаьннар сихагIа юкъехкахьара, Кхачани Энергетически программаш кхоачашъяра, мехка производственни потенциалах рационально пайда эцилга, къахьегама овсарле лакхъалга Iалашдара ма могга гIо дар а цун ларда тIа вай Даьхен экономически обороннии низ дIахо чIоагIбар, халкъа хьалторо айяр.

Пачхаьалкхен планаш кхоачашъяра, продукце дикал айяра, производственни мощностех, бийдалах, энергех, балха ханах, капитальни вложенеех дикагIа пайда эцара, гIулакх вIаштIехьдаккхаран бехктокхам хулгеи чIоагIдара тIехьа лоаттабеча къовсама, косность, бюрократизмана, ведомственности местничествои лелаяра духьала лоаттабеча къовсаме хьакул социалистически къахьегамхочун гражданени башхалонаш, юкъара декхар баьхан доггIена къахьегара бола лоIам. Пропаганда массе средствашца хьаллаца деза производства новаторашa дIадоладу дика гIуданкаш, техника эргалкхара, культ-кара ду балхаш кIезигдара кулгалхой а болхлой а, Iилманхойн конструкторашн тIаккхуwш хулга Iалашдеш дола организационни, экономически, моральни гIулакхаш шерра довзийташ доаржаде деза. Экономически пропаганда елга, экономически кхетам балар деррига а тIадерзадаь хила деза вай заман хахара экономически дог-уйле, социалистически предприимчивости делоентости хьаяра. Предприятешка экономически дешар вIаштIехьдаккха айкха производственни дешарца дувзаш, цох производства эффективность айяра йолча средствиех цаI а лархIа йоагIа.

Коммунистически кхетам балара йохаргйоаца ларда я марксистско - ленински мировоззрени. ЛоархIаме да общественни дегIаахара чоалханегIа йола проблемаш йовзаран кхоачашъярах дIоагIа дола Маркса, Энгельса, Ленина революционни хьехам берригa коммунисташ, къахьегамхой кIоаргга Iомабеш хулга Iалашдар. Центральни Комитета марксизма - ленинизмана, парте историеи политиканеи, социализм бехьан тайп-тайпарча этапашка цо лоаттабаьча къовсама пропаганда елга. Тоедаила дергдоп аьнна хет. Партийни сердалон сета балха, массови политически дешара стиль тоае йоагIаш я. Ма могга дегIаккувла еза ваштеш яра хьинаре формаш, уж дукха гIа практически лостам болаш хилийта, качественни формализм дIаяккха еза. Политически дешара маIан сенах латт аьлча, из латт хIаравар парте политика кIоаргга йовзаш, цуй знанеех практике пайда эца ховш, шийн общественни декхар дика довзаш а из кхоачашдеш а хиларах. Пропагандисташ хьахорнилга, уж Iомабелга эргадоаккхаш тоаде, коммунисташ шоаш политически дешар Iомадеш хилара методах шерагIа пайда эца. Деррингоккни политически сердалон цIа хьадича бакъахьа хургда. Дешара заведенешка общественни дисциплинаш хьехара идейно - теоретически боарам лакхбелга Iалашде, ма могга уж Iомаяра бола безам совбаккха, преподавателаш - обществоведаш дикагIа кийчбайтара лоаттабу тIахьжам чIоагIбе. Марксизмах - ленинизмах керда учебникаши дешара пособеши кийтъе.

Советски саг идейно хIамах дог-тийна хилара хьаст — вай гIулакх бакъхилар, марксистско - ленински Iилма революционно-эргалоний хьисап долаш хилар, социалистически строй башхалонаш йоаккхаш хилар. Къаьста хьагойта еза СССР граждений политически бокъонаши пардIатонаши, вай общества социальни духовни даькъе карагIдаьннараш Коммунистий ноахалеиашта. адамлен эттара хьаькъал долашагIа юнича нала дагалаьттан теоре тIа оттадаь хиира декхар — доахи Iазапи дIадаккхар — советски общество долаш дар а хиина дIаэтте дукха ха я. ХIанз практически политика декхар а хиина дIаэттал классашта юкъера башхалонаш дIаяхар, социально цхьан тайпара общество хьаяр. Идейно-политически балха лоархIаме декхар — болхлой класса революционни теори, цун коллективистски психологи, хьашташ, уйлаш берригача советски наьха духовни хьисап белгалдоахаш хилар Iалашделга. Социализмана карагIдаьннарашта пропаганда ярца цхьана дIагойта деза вай дегIаухача хана гучаяла хаиеш эшаяра наькъаш а.

СССР къамий народностейн вежарашха йола союз, цар цхьана хьегаш дола къа, тIа-тIа чIоагIагIа гергаухаш хилар, къамий культураш вIаши йIаьхий хилар — советски халкъ вIаши кхетаделга чIоагIдара, социалистически интернационализма уйлаиш кхетам балара декхараш толаме кхоачашдара лоархIаме фактораш. Из гIулакх шерра, тIагIертта, патриотически кхетам баларца айхха дукхаш леладе, партийни принципиальность йолаш, къам, мичча тайпара дале а, шийна чухьерчаш дахара тIехьа болчарца е къаман ингилизм йоаламарца машар боацаш, деррига къамех болча наьха уйлаша сийи чIоагIа лоархIаш хила деза.

Бахача наха юкъе шерагIа доаржаде деза Iилма - материалистически уйлашта пропаганда елга, дукхагIа теркам тIаахийта беза атеистически кхетам балара. Динах тешараш дукхагIа юкъеоза общественни вахара, тIагIерттагIа юкъекхувла советски обрядаш.

Советски вахара хьисапа, социализма фундаментальни маьаленашта хьаькъален творчески пропаганда е йоагIа. Общественни практике ниislуш мел дола хьалхалаттар хьалаца деза, къахьегача наьха вахара нерда башхалонаш: коллективизми товариществои хилар, нравственни унакцIенои социальни оптимизми хилар, хIара саг шийн кхоаве дика хургъхилара тешаш хилар, къахьегама а потреблене а, вахара-леларен бытен культура лакха хилар санна йола оамалаш чIоагIъеи къаьста дIагойтеи еза. Кхетама болх беча толам бакхарах дувцилга яц, нагахьа санна социалистически распределене принцип цIенхаштта кхоачашъяйтар, потребление общественни фондех нийса пайда ийбайтер духьа леррагIа къовсам лоаттабеш баце.

Социалистически сакхетам чIоагIбелга чакхдоалаш да мелкобуржуазни психологе рецидивашца, бахача наьха цхьадолча даькъан сакхетама бе-беча маналашка гIоала еча империалистически пропаганда влиянеца чIоагIа къовсам латтача хьалашка. Пачхаьалкхени общественни доалахьенах ше вIаьхий хилара пайда ийбар, базир яр, кхаш ийлар е кхьча тайпара вай строя гуманизм бакъан наьха хьанъ дуаш вахар санна дола гIулакхаш лоаргдоаца хьалаш хьаде деза. Царна къовсам лоаттабеча хана леррагIа когIортилга е наьха хьинарах, вотбаланза бусаргбоацачи законаш низах, саг гIаьхьа йола потребносташ, хьашташ долаш хилийтара хьалхашка латтача декхара тIаберзабаь болх бе.

Партийни пропаганда декхар — гераш хьаIоаделга юхатохара, дунен халкъашта юкъе латта гIулаккаш овлангара деха хувцаш унахцIенагIа хилийтара тIаберзабаь КПСС-ои Советски пачхаьалкхенои машар белача ленински арахьарча политиках, цар машара инициативех наха бокъдар дIадовзийтилга. Дунен тIа машар лоребар — из вай парте арахьарча политика тахапарa а вайна хоалуш йолча кхоавара а юкъметтера проблема. Пропаганда гIо деш хила еза кхьча социалистически мехкашара СССР доттагIала дIа-юха леладу гIулакхаши чIоагIдара, дунен халкъашта юкъера коммунистически болхлойн болам кхотабара, халкъашии къаман-мортамукъален къовсаме коталонаш яхийтара. ЛеррагIен тIагIерттан нахалбоахаш дIабовзийта беза машарен прогрессен моастагIий, империализма милитаристски планаш, эгтара хьалхарча даькъе тахан адамлен дунен тIом хьоабара бола кхерам тIадоаттабеш чолча американски йолчун яраш.

Пропаганда декхарийла я империализма, цун политикан идеологех халкъашта духьалара маIан, буржуазни общество социальни айпаш, къамаштен расашен юкъе нийско ца хилар дIадаккха могаргдоацаш йолга тешавеш хьагучадаккха. Советски нах фе хилар, моастагIал доалла дог-уйла ловш ца хилар, классови моастагIо еш йолча диверсешта, яхаш йолча социализмана деш долча оппортунистически ревизионистски тIагIортамашта духьалъотта могаш хилар чIоагIде деза. Антисоветизми антикоммунизми чIоагIа юхатохар — из партийни комитетий, массови информаце средствай балха тIара массазара лостам. Контрпропаганда яра хьалхе дина уйла яь вIаштIехьъъяккха, цаI бола, динамични эффективни система хилаша яргъяц.

II.

Парте беча идеологически балха декале инструмент я кепайоазув, телевиденеи радиои. Вай обществе пресса — социалистически демократе лоархIамегIа йола институт, бIарзатIа дола дешаш дувцачен чакхдоахачен къахьегамхой юкъеозара, общественни мнени хьяра йола средство. Шеи теркам партеи халкъен балда керттерча лостамашта, проблемаш та цIенхаштта анализ яра, хьалха латта опыт йоаржаяра цо тIаберзабича толаме кхоачашбу шийн кхетам баларен организаторски лоархIам. Кепайоазов, телевидене, радио выступленеш вахар кIоаргга довзарца, шоаш яхаш долчун аргументаци ярца, уйлен доши керда хиларца хьинар сомадоаккхаш тешавеши, вай строя совленашта кхетамца пропаганда еш, керда общество хьалъечун — вай заман бокъонца йолча турпалхочун — оамалаш сибати къаьгга хьахьокхаш хила еза.

Партийна комитеташ декхарийла я корта болаш, кагий опека ца лелеш массови информаце средствайн пропагандан балха лостам тела, цар деназ сийн айде, принципиальни выступленеш хьаллоацилга Iалашде. Проблемни критически материалашка леррIа ца хьожаш йитача цуниа ира мах бе.

Министерствайн, ведомствайн, советски общественни организацей кулгалхой декхарийла бе управлене органий балхах, къоастаечa проблемай маIанах лаьца хаддаиза прессага хоамаш де. Уж декхарийла ба кепайоазон, телевидене, радио выступленешта хьэдда жопаш тела, даьчох лаьца шоай хайнакъа редакцешка хоамаш кхакьийта.

ХIанзарча хьалаца хIадех хIанз хьахиина йоза кепайоазон структура эргайоаккхаш тоаелга, ма дарра аьлча, ведомствени яр, городскойн районии газетий хIанз хьаэтта йола проблемаш кхоачашъелга. Къаьстта терко е йоагIа телевидене информационни программай чулоацами информационности тоаяре. Цар лакхлуш болча лоархIамга хьожжа массови информаце средствай, кийнкаш арахецара гIулакха материально-технически база чIоагIъяра де эшар къоастаделга сихде.

Журналистски кадраш кийчъеага, цар квалификаци лакхъелга тоадар Iалашде. Рабсельковорски болама массови традицеш дегIаккувла. Кердадар хьинаре, майра хьагучадоахаш, чIоагIбенна политически къовсамхой санна хургболаш хьалхебе журналисташ. Уж белгалбуалаш хила беза лакха идейность, компетентность, даикха гIалет доаца журналистски этика йола нах санна.

Наха партийни влияни яра тохаш баь средство я оалача дешаца ю пропаганда. Нахаца безаме, хьанхашта бувзам оттабаре, царна дагадоахнача дешаех дог-цIена къамаьлаш дара йолча цун торонех шерра пайда эца беза. Партийни комитетий, министерствайн ведомствайн, советски а боахама а организацей кулгалхоша шоай лоархIаме декхар лархIа деза хадданза юкъарчал доацаш къахьегама коллективашка къамаьлаш дарах. Къахьегамхой замечанеши предложенеши мишта кхоачашъю хьожаш цIенхаштта партийни тIахьожам оттабе. Агитатораштa, политинформатораштa, пропагандисташтa, лектораштa информировании инструктировании елга тоаде деза, уж нахаца безаме, цар уйлаш хьее ховш, тешабе могаш къамаьлаш де, уж шоашта тIехьабаха карагIдоалаш Iомабе беза.

Къахьегамхой духовни вахар дIаьхегIа дара, коммунистически идеалех тешаш хургболаш царна кхетам балара доккха даакъа юкъекхухь социалистически реализма литератураи искусстваи. Дукхача къамех латтача советски интеллигенцена карагIдаьннарашта ларде ула уж парте гIулакха тешаме хилар, халкъа вахарца цар айхха бувзам хилар.

Культура дегIайоалаяра лоаттадеча партийни кулгалдаро шийна органически вIаши чулаца деза талант боча лореш, цун сий деш санна лакха принципиальности доагIар цунгара хьадехаши хилар. Творчески союзийн объединеней декхар — культуре деятелаш халкъа хьалхашка шоаш бехктокхаме хетаргболаш хьалхебар, царна юкъе шоайла доагIар хьадехаргдола идейни, нравственни, эстетически хьалаш чIоагIделга. Художественни творчествана ені йолча влияние керттера метод хила еза творчески лехараш хьинаре, дог лазеш хьаллоацаш, цар чIоагIа терко еш йола марксистско-ленински критика. Цунца цхьана цун декхар — вай обществаша, вай идеологеца тарлургйоаца уйлаш юецаш, исторически бакъдар нийса ца доаллхача балхашта хьадда, партийни хьисапе мах бар. Критика миттa ла йиш яц художественно мега, цхьа моллагIа йола произведенеш е. Шийн лоIамагIара творчество дегIайоалаяра, нах культура ганаех кхуьш хилийтара даим теркам тIаахийта беза. Кепайоазон органийн культура учрежденейн кулгалхой публикацеши репертуари бахьан бола персональни бехктокхам чIоагIбе.

III.

КПСС ЦК Пленумо партийни комитеташ декхарийла ю идеологически, массово-политически балха кулгалделга дикка тоаде. Партийни комитеташ, цуи хьалхара секретараш из миттa латт хьожаш кIоаргга духтIабувла, идейно-политически болх организационно-партийни социально-экономически гIулакхашца айхха бувзаш белга Iалашде декхарийла ба.

Партийни организацешa, халкъа депутатий Советаша, профсоюзаша, комсомоло шоаш нах политически дегIабоалабеча хана уж хьинаре общества пачхаьалкхени гIулакхашта доал деча, тIахьожам оттабеча юкъеозилга Iалашде деза. Пачхаьалкхени общественни вахара доккха дешаш хьалхе дувцача, цу ханьехьа решеней проекташ тIанйеча къахьегамхой дукхагIа юкъеозилга Iалашде. Доал деча органий болх шерра нахалбоаккхаш хулга, хIара къахьегамхо юкъарча гIулакхаца чIоагIа хьаштдолаш хургволаш хьалхевелга даиза дергда. Кулгалдеча кадрай боахама болх барал, кхетам луча хьакулараш бахьан бола бехктокхам айбе. Боахама кулгалхоша совешашр еча хана цига кхетам балара дешаш уттадеш хилара практика мотве. Социалистически яхье, коммунистически хьисаперча къахьегама кхетам балара янних шерагIа пайда эца. Яхье баьннарий низаш тIадерзаде продукце дикал айяр, производственни мощностех, ресурсай дерригача тайпах дикагIа пайда эцар санна дола декхараш кхоачашдара. Агропромышленни объединеней, производственни бригадай хьалашка лелабергболча идейно-кхетама балха эффективни формаш хьяран юкъекхувларан къаьстта терко е.

Партийни комитеташа идейно-политически къахьегама, нравственни кхетам цхьана бувзаш белга, идеологически воздействе средствашта, общественни организацей, къахьегама коллективай, дезален школаи низашта координаци елга тIагIертта Iалашде, ерригa социальни группаш идейни влиянеца чулаца еза. Балха дикагIйола опыт хадданза йоаржае, цу даькъе идеологически комиссей лоархIам айбе. Шаблонаца, чулоацам биц а балийта форма лелае гIертарца тIатеIIа къовсам лоаттабе. Идейно-кхетама болх беча ла йиш яц кхахаташ дукха Iоаде гIертилгех заседанеш дукха елгеи, алхха дукхала хьокхамашка хьежжа цун мах белга. Из эффективни хилара йола керттера критери — нах политически сакхетам болаши къахьегаме хьинар гойташ хилар.

Вуксоццача хьаьчача идейно-политически болх барах деррига хьакур дика гуш хул къахьегама коллективе. Цудухьа укхаза из гIулакх чакхдаккхара тIаахийта беза керттера теркам, укхаза цу гIуланца тIаерзаль хила еза дикагIйола пропагандистски кадраш. Къахьегама коллективай керттера низи политически тIуми хилара тарраI юкъхьанарча партийни организацей лоархIами сийй айде, социально-экономически дешаш кхоачашдара, къахьегамхошта коммунистически кхетам балара, дика вIаштIехьбаьннеи сакхетаме дисциплинеи хулга чIоагIдара, критикеи самокритикеи дегIайоалаяра бола цар бехктокхам айбе декхарийла я партийни комитеташ.

Укх гаргарча яттаi шерашка шоай безжашта общества кхелий муль тIабилла езаш йолча кхуви йоагIача моахален даим йоахкоеш я парти. Партийни организацей, комсомола декхар — общественно-политически гIулакхашта кагирхой дукхагIа юкъеозар, коммунистически идеалашта тешаме болаш уж хьалхебар, шоай мехках доккхал дара йола цар уйлаш, из тоаль хоьъар духьа шоай къахьегама даьагIа дикъедаьа уж ловш хилар дегIадоаладар. СССР ТIема Гераашцара Низаш дукха деваш, социалистически Даьхе ларавра йола шоай кийчо чIоагIъеш хилийта уж. ЛаьгIа болийташ теркам тIаахийта кагирхой ерригача социальни группаштеи тайп-тайпара хи йолча категорештеи — болхлоштен колхозхоштеи, дешаш а эсаре гIулакх деш а бараштa, беззача боараме тернаьве цар белгалонаш. Комсомольски организацей вахар бокккача общественни чулоацамца хьалдиза, заоргамзованности парадни шумаш дIаяккха.

Школашнеи ПТУ-ех беча кхетама балха боарам айбе. ЦаI йолча, къахьегама, политехнически школа ленински принципаш леррагIа чакхъяха, общественно пайдане болх бе ловш, из безаш хургболаш школьникаш хьалхебе, социалистически общества гражданина эздий башхалонаш йоакхаш, коммунизм хьинаре хьалъен царех хIаравар эгтара хьалха хулга кхоачаш я деш, цар идейни боарам шербе. Эстетически физически кхетам луча школа торонех биззагIа пайда айбе. Хьехархочун престижи сийи айде, цун квалификаце, балха а быта а хьалий дукхагIа йовикo е. Халкъа боахама керттерча доакъошта эша специалисташ вузашкеи техникумашкеи кийчбелга, студенчествана идейно-политически ваналиа духа дика тоаде.

Нах бахача беш бола массово-политически болх ма могга эргабоаккхаш тоабе. Къахьегамхой салоIам, къаьстта юртарчар бар, вIаштIехьбаккхара бола культурно-сердалон учрежденеи лоархIам айбе. Массови физически культурен спорти дегIаккувла. ХIара районе культурно-спортивни комплексаш хьаяра опыт йоаржае, уж моллагIча ведомствана чуйоагIе а моттигерча Советашта кара хулга Iалаш а деш.

ЛоархIаме да кхетама болх эффективно бой хьожаш хадданза Iилман тохкамаш дала. Из дара партийни комитеташка Iилма-методически центраши группаши хьаелга доаржаде деза. СССР Iилмай Академе, КПСС ЦК-рча общественни Iилмай Академе кхетама болх беча социологически тохкамий лоархIам айбаре, СССР Iилмай Академе социологически тохкамий Института ларда тIа общественни мнена тохкам бу Ерригсоюзни Центр хьаяра хьакъехьа предложенеш яла еза.

Идеологически балха юкъметтера звено — кадраш. Ерригa партийни комитеташ — республиканскиi, краевой, областной, окружной, городскойи районии ираш — бахача наьха тайп-тайпарча группашца болх бе карагIдоалаш пох лаьца жоп дала могаши йола лархIа кийчъянь кадраш йолаш хила еза. Царна эшаш дола хьалаш хьаде, цар идейно-политически профессиональни говзален боарам лакхбара йовкко е еш. Идеологически кадрай ерригa категореш кийчъярен юхакийчъярен система эргайоаккхаш тоаяра кхы тIа а эшар де. Идеологически кадраца шоашнаре хьожIам гойташ хила еза коммунистически идейность хиларца, балха тIа доагIар шоашнаре чIоагIа хьадехарца, тIадиала гIулакх бехктокхаме лелаярца.

* * *

ДегIаена социализм эргайоаккхаш тоаяра парте лаьца някъ чакхбаккхаро йиш кулийтаргья коммунизмагахьа вай дIахо долчача бокккха керде тIа баккхийта, социалистически строя башхалонаш кхи а дикагIа хьагойта, цунцара безам совбаккхийта. Марксизма-ленинизма идеяш наха дIайовзийтарал, наьха таханарча хьашташца парте политика айхха бувзам болаш хилар хьагучадаккхарал, къахьегамхой общественна хьинар кхы а айдаралкхы лоархIамегIа дола декхар хьалхашка латташ коммунисташта.

КПСС ЦК Пленум чIоагIа тешаш я идеологически кадраша, берригача коммунисташа шоай низаш, хьинар, талант коммунистически кхетам балара сийдолча гIулакха дIалургхиларах, большевистски пропаганда эздий традицеш творчески йIаьхий еш дIахохьоргхиларах, Коммунистически партенеи советски халкъан хьалхашка латта исторически декхараш кхоачашдеча керда толамаш доахаргхиларах.

МАШАРА ДУХЬА, ХАЛКЪИЙ ХЬАШТИЙ ДУХЬА

(Пистедоалар.

Долалур I-ча оагIо тIа).

Мукъаба сона, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела посте волча хана шун боккха тешам боа ца бара сай деррига низаш, знанеш, опыт дIалургхиларах шоана дош дала. (ЧIоагIа, дIаьхдаь тIоараш тох).

* * *

Гулбеннараша дIаьхдаь тIоараш а детташ председатела дечо берригача депутатий цIерагIа нох. Ю. В. Андропов даьъала вийнар из СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела харжарца, хIаьта цо партийни а пачхьалкхен а боккхача балха тIа керда толамаш дахар лоьш ловца а баьккхар.

Цул тIехьагIа депутаташ ден повестка шоллагIча дешага хьажа болабелар. СССР Лакхехьарча Совета Президиума членалла хержар депутаташ Н. Н. Слюньков, В. М. Машин.

Сессе депутат И. Г. Кэбин СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела заместитела декхарех, депутат Б. Н. Пастухов СССР Лакхехьарча Совета Президиума члена декхарех мукъабалийтар.

Ден повестка эргIанаре дош дувца йолаелар Лакхехьара Совет.

«Советски Союза дунен халкъашта юкъерча хьалах а арахьарча политиках а» доклад йир СССР Министрий Совета хьалхарча заместитела, СССР кхыча мехкашарча гIулакхий министра депутата А. А. Громыкос.

Цул тIехьагIа прениш дIайолаелар.

Советски халкъ машара тIаххувш хилар къаьгга гучадаьл цун хIама хьахолалача къахьегаме. Машара вахара мах бовзача вай халкъо цун сий даь ца Iеш, кIаьд а ца луш, хIара девна чIоагIбу прогресса а дунен кхерамален а чIоагIале йолча вай Даьхен низ.

Лакхехьарча Совета бархIлагIча сессе къамаьлаш деча депутаташа белгалдоахар, мохк дIахо а экономически социальни дегIабоалабара КПСС ЦК июньски Пленумо керда низ чубоссабаьлга. Парте идеологически, массово - политически балха актуальни дешаех йолча цун решенешца, ше къамаьл деш нохчъоста Ю. В. Андропово оттабаьча программни положенешца а выводашца а белгалйоаккх дегIаена социалистически общество боаррамагIа а массе сагIоразьара а эргайоаккхаш тоаяра перспектива. Пленумо миллионаш болча коммунистийи а парте боацарий а терно тIаерзайнр болх беча сага инициатива дегIайоалаяра, производствана доал дечара цун лоархIам лакхбара, хIара советски гражданина мехка вахаза да ше хилара уйланца кхетам балара. Цу наьхагIа йола керда торонаш хьаелл сессе йиццача къахьегама коллективаех долча Законa проекто.

17 июне Iуйрийна 10 сахьат даьлча йохкача Кремлевски Дворецe дIайолаелар Союза Советои Къамий Советои цхьана я заседани.

ЧIоагIа, дIаьхдаь тIоараш детташ депутаташа а хьашеша а тIаийцар нохчъостий Ю. В. Андропов, Г. А. Алиев, М. С. Горбачев, В. В. Гришин, А. А. Громыко, Д. А. Кунаев, Г. В. Романов, Н. А. Тихонов, Д. Ф. Устинов, К. У. Черненко, В. В. Щербицкий, В. И. Воротников, П. Н. Демичев, В. И. Долгих, В. В. Кузнецов, Б. Н. Пономарев, Ш. Р. Рашидов, М. С. Соломенцев, Э. А. Шеварднадзе, М. В. Зимянин, И. В. Капитонов, К. В. Русаков, Н. И. Рыжков.

Союза Совета председатела А. П. Шитикова дош делар Мосметрострой (г. Москва) гIишлон - монтажни управлене проходчикий бригадара депутата А. С. Сухадина.

Цул тIехьагIа къамаьлаш дир Украина Компарте ЦК секретара депутата Я. П. Качуров, Грузински ССР Лакхехьарча Совета Президиума председатела депутата П. Г. Гиланишвили, Туркменистана Компарте ЦК хьалхарча секретара депутата М. Г. Гапуровa, СССР хьаь 60 шу дизара цIерагIча Уральски автомобильни заводa фрезеровщицас депутата Н. А. Новоселовас, КПСС Куйбышевски обкома хьалхарча секретара депутата Е. Ф. Муравьевс, Молдавски ССР Криулянски районни колхозий совета «Колхозживпром» объединене оператора депутата З. М. Мазуров, Уфимски моторостроительни производственни объединене генеральни директора В. Д. Дьяченков, профсоюзий Латвийски республиканаски Совета председатела депутата А. К. Зитманис.

Депутаташа, палаташка гIолла къаьст - къаьста кхаж а тоссаш, цхьа барт болаш гIаийцар къахьегама коллективаех а предприятешта, учрежденешта, организацешта доал дечара цар лоархIам лакхбарах а дола СССР Закон.

Из Закон 1983 шера 1 августе дена юкъедоаладелга оттадеш бола СССР Лакхехьарча Совета соцам.

«СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указаш чIоагIдарах» доклад йир СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретара Т. Н. Ментешашвилис. Докладаш доттIаш дола законаш а соцамаш а тIаийцар депутаташа.

Цу тIехь иттаьлагIа хержача СССР Лакхехьарча Совета бархIлагIча сессе шийн болх чакхбаьккхар.

(ТАСС).

Городи цун проблемаши

АЛМА-АТА: ФОН БАССЕЙН ЦIЕНА ХУРГЬЯ

Алма-Ата вахача хIара сага 76 метр кхоачаш а укхаза гаьнаши кхы баьццара хIамаши тIайола майда. УрагIахаче шинай, нажа, важа, Iаждакха хеннй рошаца тийдача санна йола цул шера улицаш. Лоамашкара Iодоагlа хиш, города чу а лийлхе, сангарашта — арьнашта чугIолла дIа-юха дарж. вхуркхур йоах бетонированни берилгашта чу, ких юзаю цар гаьнаш, шийла лоаттаду наха эшаш дола фо. Паркашкен скверашкен Iалаьмате дукха да зизаши фонтанаши. Цу дерригнех хул Казахстана столица фон бассейн цIенъеш йола Iалама фильтр. Цу тIа а лоамашкара Iодоагlача шийлача фево цIена лоаттаду городера фо.

Бакъда, Iай-м кIеанг-дукха кхыча тайпара отт гIулакх. Лоамашкарчуд лохагIа хул фен температура города чу. Фо городе Iочуахац, цунна тIагIолла тIех а даьле дIахода, цул дикъачеь шийлача фех болча «гIайба» тIа гIолла техха а текхаш. АтагIара хьахьенха мух чIоагIа бац — секунда 1—1,5 метр мара яц цул сихал. Городера фо боъонца цIендара кхоачаш болаш бац из. Цудухьа Алма-Атера массехк Iилма-тохкама институт я хIанз столицена искусственни мух лоаттабара проблема тIа болхаш деш. ХIанзе а йолаш я айхкьаза йола технически идеяш, амма уж а дIахо тахка езаш я. Массехк шу хьалха хьаьй гонахьара го бIех меллу хьожаш а цу гIулакха тIахьожам лоаттабеш а йола лаьрхIа центр, хIаьта укх шера январь бетта вIашагIъеллай атмосферни фо лорадара йола пачхаьалкхен инспекци. Специалисташа «инвентаризаци» яй атмосфера бIехъю хIамаш араккхувсача моттигашта, оттаьь йоалаш латт хIара предприятена йола цо дIаараккхувса хIамаш вIалла тIаьхьа йиш йоалаш йола нормативаши царна тIахьожам лоаттабелга Iалашдеш доле гIулакхаш. Массехк промышленни объекти боахами городера арабаьккхаб. ХIаьта города чуйнсараш Iалагъяьй газ цIенъеш йолчех дом чуувзачен эффективни установкашца. Хетаргахьарча даннеех, фега дIаараккхувсача зенне йолча хIемай боарам 7,5 процент лохлургба 1983 шера дIадахача шерашца нийсдича. Цхьабакъда, проблема сеппа къоастаяйтац шоай традиционни доагор — бензин доагадечен токсични газаш араккхувсачен автомобилаша. Двигателий топливни аппаратурана регулировани яра цIенхаштара тIахьожам оттабаь боллашехьа, хьалха а санна, автотранспорт я городера фо телхадер.

ХIанз Алма-Ате интенсивно лохаш я цу чоалхайеча проблема решени, хIаьта цхьадолча дакъе дог доахилга йолаш аьда из зIама. Городан къуйбаседа - малхбузен оагIорахьа болх беш я кхьараш жо йоаца заправочни станци. Цига ух доккхий моцхьаш кхухьа автомобилаш. Бензина баьний метта пропан - бутонах юзаш йола газови баллонаш а тIалатташ я уж.

Фу лургда цо города? Фо бассейн дикка цIенлургья. «Пропанови автомобилаша араккхувса хIамаш практически токсични яц. Йоккхийча оборотех болх беш, цар «бензиновичарел» иттаза кIезигагIа араккхувс зенне йола хIамаш. Кагийча оборотех болх беш хилча кхы а кIезиглу из; «пропанови двигатело бензиновичул поазткъазза кIезигагIа бIехлу фо.

Цул совгIа, бензина метта газ йоагаярo йоккха экономически эффект яла еза: автомобиланта долча доагоре хьисаце пайда ийбеш хилча кхачъяь газ 40—50 процент дарегIа я традиционни доагорал — бензинал. ХIаьта «газови автомобилаш» капитальни ремонт ца еш лелаш йоаккхий ха 2,5-зза дIаьхлу.

Города фон го бIех ца байтара лоттабеча къоасама проблема кхыча наькъаца а къестаергья — бензинаца болх беш йола общественни автотранспорт электрически чох хувца а хувцаш. Гаргарча шерашна пассажираш дIахкувлара дакъера керттера нагрузка шийна дIатIаэцаргья электротранспорто, керттерча дакъе метрополитено.

Болх бе долалургда керда троллейбусни, трамвайни наькъаш а. Укх шеррехьа тIаккхетаргья пассажирски электротранспорта 50 комфортабельни дукха моттигаш чуйола троллейбусаши трамвайни вагонаши.

Николай МАСЛОВ,
АПН корреспондент.

СТАВРОПОЛЬСКИ КРАЙ. ТIехь - тIехьагIа гаьнадоалаш маьсача аренашкахьа дода Доккха Ставропольски канал. Россе йоккхагIъярех йола ирригационни сооружени хьадъяь йоалаш латт. Из болх бе доладаларкIа йоккъал уттача зонера 200 эзар совгIа гектар долча кхашка хий деттаргда. 18 километр йолча тIеххьарча, йиълагIча аргIа участке шерача фронтагIа лаьттапцара балхаш деш латт, откосашка бетон юллаш, тIIьш техкаш латт. Томузловски дажера шоллагIча мугIара монтаж е йолаьй (сурта тIа).

К. ТАРУСОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

КХОАНА-МЕДИЦИНСКИ БОЛХЛОЧУН ДИ

Республикански больницера толашагIа лоархIаш ба (сурта тIа аьрдехьара аьттехьа) бокхагIйола медсестраш О. Н. Просонцева, Л. В. Смирнова, В. Н. Пандюркина, Л. К. Голова.

В. ЮНЦЕВИЧА сурт.

НАХ УНАХЦIЕНА ХИЛИЙТАРА

«Наьха унахцIено кхы тIа а тоаяра де дезарех» болча КПСС ЦК, СССР Министрий Совета сошамо къаьгга хьахьонх парте а правительства а мел йоакхо еча гIулакхех да наьха могашал лораяр. Цу сошамо лораш декхарийла бу лазарашта профилактика яра терках тIабалийта, къахьегама, быта, селаIара хьалаш тоаде, советски наьха шоай унахцIено лорарна дакъера сакхетам хьалхьабе, медицински кадраш кийчъяр лакхагIча боарам тIа лакха, цар бехктохкам лаакбе, унахошта деш дола гIо, гIулакх дикагIа хилийта.

Республика унахцIеной органашца а учреждении а шоай болх дIахьу парте а правительства а лоархIамеча сацамаша дIаделла декхараш дизза кхоачашде гIерташ, цига парте областной комитета бюро, республика унахцIеной министерства сошамаш тергал а деш. Уж декхарш кхоачашду даим а дарбана амбулаторно - поликлинически, стационарни учрежденей сеташ эргайоахаш тоаярна, кадрашца уж дикагIа Iалашъярна, хIанзарча оборудованеца, инструменташца, медикаменташца уж Iалашъяра, къахьегама керда формаш юкъехувларца.

Цхьаьца балхаш чакхдахарах республикера демографически хьал тоаденнад: дукхагIа Iоду бераш, ворхIазза лохагIа хиннад нах боар, ихы дI.

Укх тIеххьарча шин шера республикерча больницашка IотIакхийттаб 800 гаргга маьнги, хIанз уж 11900 ба. Цига дарбаш деш хиннав 200000 совгIа саг. Соахка хьалхарча шерашка санна дукхагIа терко йир унахцIено лорарна юкъхьанцарча доакъош, юртарча наьха унахцIено лорарн тоадара. Хьал а нь дIачуеннай 240 маьнги бола Урус-Мартанера больнично - поликлинически комплекс, Махкетерен Шелковскерен участкови больницаш, Герменчук, Валерик, Пригородное яхача а кхыча а юрташкаре пхийтта лорий амбулатори, сихача медицински гIов больнице хьалъяь йоалаш латт сихача медицински гIон станци, Октябрьски районе хьалхьаьй поликлиника, йиълагIча горбольнице — 240 маьнгена лаьрхIа дарбана корпус, ихы дIахо а.

Керда объекташ хьалъярца цхьана ергайоахаш, ремонт еш тоаьяй Сунженски, Веденски, Ачхой - Мартановски районин больницаш, шоллагIа горбольница, туберкулезни диспансер а туббольница а. Тоаеш я Ассински, Николаевски, Серноводски, Ачалукски участкови больницаш. ХIаьта укх шера болх бе болалургья 250 маьнгена лаьрхIа йола Назрановски районин больницеи цуьна цхьана 600 саг тIалла торо хургйола поликлиникеи. Колхозий а совхозий а чотах хьалъергья 6 амбулаторий. Хьалъе йолае лерхI республикански берий больница.

Хьальта объекташ хьалъеш санна эргабувл царна чухьа беш бола унахцIено лораярна болх а, хьаю керда кабинеташ. Масала, соахна Надтеречни, Урус - Мартановски, Ножай - Юртовски, Советски районашна болх бе йолаенай рентгено - флюорографически кабинеташ. ХIанзара медицински техника балха юкъе а йоалаеь, цох пайда эцаро дикагIа хилийтад дарбан учрежденей диагностически хьалаш.

ХIара шера республике воагIа дийша ваьшта 200 лор, царех ахаш болх бе хьожабу юрташка, цхьабакьда, иштта дале а, юрташ дика Iалашъяьй ала йиш яц лораша.

Республика медицински болхлой ба квалифицированни специалисташ, шар дика кхетаду поашта хьалхашка латта, наьха унахцIено лорарна декхар. Царна юкъе ва РСФСР, Нохч - ГIалгIайчен шоазза заслуженни пхиъ лор, тхьаь пхиъ РСФСР заслуженни лор, 48 — Нохч-ГIалгIайчен заслуженни лор, медицина 3 болхлочо лелаю «Нохч - ГIалгIайчен унахцIено лораяра заслуженни болхло» яха цIи. 202 лора еннай орденаш, медалаш, 316 саг унахцIено лораяра отличник ва, 34 — медицински Iилмай кандидат, цхьа саг медицински Iилмай доктор. Республике сий деш а лоархIаш а ба лораш Э. Г. Бакаленко (физиологически отделене йоккхагIйола акушер), А. Д. Баудинов (Шалински районин центральни больница хирургически отделене заведующий), М. Н. Исмаилова (№ 2 йолча берий поликлиника лор), М. З. Сигал (№ 2 йолча поликлиника функциональни диагностика кабинета заведующий), С. А. Татиев (№ 2 йолча больница урологически отделене заведующий), Т. Ю. Самиев (республикански больница нервни отделене заведующий), ихы дукхагбараш.

Вайцига ... болх беш я республикански наркологически а психоневрологически а диспансереш, № 3 йолча горбольнице, №№ 5, 7, 8 йолча поликлиникашка хьайийллай наркологически кабинеташ, онкологически диспансере, медицински сихача гIон больнице — эндоскопически кабинеташ, Назранерча а Урус-Мартанерча а районни центральни больницешка кхайкора отделенеш хьайийллай. Шалински, Гудермесски, Грозненски, Сунженски, Назрановски, МагIалбика районашка юкъейоалаьй лорий-наркологий штаташ, ихы дI.

Бахача наьха санитарни культура лакхъяра лоархIаме да дика кийчъяь а наха юкъе еш йола а санитарни дешашца ювзаенна пропаганда.

ХIара шера лораша еш тайп-тайпарча тематиках йола бIеьш лекцеш, цу лекцеша дика лер ют наьха унахцIено лораеча дакъе. Вай республике иштта йолаш я 32 унахцIеной факультеташ, цига дешаш за кхо эзар гаргга саг.

Дикка дегIаенай корта бохабу малараш мелара, гIаьле увзара духьала еш йола санитарни пропаганда а.

КхоалагIа шу да КПСС XXVI съезд хиина, кIаьта цо хьалхашка оттадаь, наьха могашал лораярца дувзаденна декхар дизагIа кхоачашде гIерташ хьабоагIа вай республика унахцIеной болхлой.

М. СУЛАЕВ,
санитарни дешара республикански ЦIен кертера лор.

МУЗЫКАНТАШ КИЙЧБЕЧА

Ше болх беш йолча 47 шера (училище хьайийллай 1936 шера) 1903 тайп-тайпара музыкальни специальность йола музыкант арахийцав Грозненски музыкальни училища. Цул профиль шера я, еррига музыкальни специальностех кийчъю во республикана кадраш. Царна юкъе ба пианисташ, аккордеонисташ, баянисташ, кхыбараш.

ХIанз сихбенна пачхьалкхен экзаменаш дIалуш ма укх шера училище йисте йоаккхаш вола 80 саг. ТIеххьара экзамен 23 июне дIа а ена, 24 июне дипломаш хьаэцаргда цар.

Цар метта керда 60 саг хьаэц кийчлуш я училище. Документаш дIаэцуйшад, 6 июле йолалургья дIаотташ йола экзаменаш.

М. КЕРИМОВ.

ФЕ ХИЛА

Цхьаболча водителаша лора ца еш автомобилаш юташ моттигаш нийслу. Из бахьан долаш уж удаеш дIа а кхувлаш зуламаш деш хул. Эттара цукхагIа транспортни средстваш удаеш дIаюхувл Грознерча центральни рынкерея тикашта юкерея. Цхьаболча водителаша машина кIIареш дIа ца къовларел совгIа дIоагIаш машинагIа даккийте латтийт иа цIе сихха тика чу а ваь юкалоатIеча юкъа цхьакхха хIама хургдац моттгаш.

Каст - касте хулаш хIама да болх чакхбаьнначул тIехьагIа автомашина оттае еззача гараже дIа ца а оттаеш цIе вахача юа чухкуваш. Цу тайпара лоаттаеча автомобилаша моллагIча хана зулам ле тарлу харпахьара гIулакхаш лелаьеча саго.

Массехк де хьалха Поседах яхача юрта «Малгобенский» винсовхоза водителе Чактиева балха де чакхдаьначул тIехьагIа гараже дIа ца юташ шуй юа дIаоттаь зиннай совхоза автомашина. Сагага ца хоатташ автомашина тIа а хаьна вахав цул воI Ханиаша, МагIалбикера боагIача новкъа СоагIанченгахьа хьовзавча моттагIе цо автомашина тIIатехай водитель В. П. Григорьи волаш йоегIача легковой автомобила. Цига хиннача аваре кхо саг веннав, ши саг лозаваь.

ХIанз а каст - каста хулаш да наькъашка бераш юкъе долаш хула зуламаш. Уж хул дукхагIча даькъе даьша-новкъа царга лерттIа бIарг ца лакхар бахьан долаш, уж наькъа тIа гIоргIаш мотташ шоаш лоIамагIа датар бахьан долаш. Из бахьан долаш аварешта юкъе дукхагIа чийсау кагий бераш. ХIана аьлча наькъашка лелара бокъонех царна цхьакха а хIама ца хоийдаь. Укх шера дIабахача пхе бетта республика наькъашка аварешь хиннача 15 бер ден, 62 бер лозаваь.

Гудермесски районе легковой автомобила чархашта кIалъяхай кхо шу даьнна Оркина Тани. Урус - Мартановски районе — автобуса кIалвахав кхо шу даьна Баталов Iийса. Цу шинна моттиге бераш чIоагIа лозадаь.

ДIададахача кIиранагIа (9—16 июне) республика наькъашка 49 аваре хиннай, 6 саг веннав, 24 саг лозаваь.

НГIАССР МВД ГАИ.

КИЕВ. «Киевбытрадиотехника» яхача объединене вIашагIъеллача информационно - диспетчерски служба заказаш хьаийду города водхI районера. Объединене тоаьеш пайда эц гIулакхаш дара кердача прогрессивни формаех. ХIана телевизора ремонт яйтара дола заказ дала йиш я телефонаца цхьаннин минута. Клиентага дIасал электронно - вычислительни машино дIалазьяь йола цун лакала номер, нагахьа сайна эшаш хуле, из номер цо хIаьлча ремонта хьакъехьа ха безаш бар цукиа хоргдолаш.

ХIанз хьайийллай лаьрххIа бытовой радиотехникана ремонт еш йола ялх приемни пункт, хIаьта дIахо йолача хана уж хьаелларгья хIара микрорайоне. ГIулакхаш делга дикка тоа а денад къахьегама оасарле лаких а еннай бригадин методагIа болх бе болабенначул тIехьагIа. Цу методагIа болх беш ба 80 процент гаргга бола мастераш.

СУРТА ТIА: электромузыкальни инструменташта а усилителашта а ремонт еча цехо ва радиомеханики М. Г. Литвинов, радиомеханиикий бригадир В. С. Овчарук, радиомеханик С. В. Расщетов.

А. БОРМОТОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

САЛОIАЧА ДЕНОШКА

18 июнь

С. М. Кирова цIерагIа культурни салаIарех парк. 10.00. Бола беш я аттракционаш. 10.00. 14.00. «Шийл къахьегаоца Даьхен сий доахаш нах советски саг» яха радиоконцерт. 11.00. Йоккхача теннисах йола спортивни яхьаш. 14.00. Дуккхача наха даакъа доаца ловзараш, спортивни яхьаш. 16.00. «Къаман политика Ленински принципаш» яха лекци. 18.00. «Оргтехника» яхача объединене культура Цlен художественни самодеятельноста концерт. 20.00. «Хозачун дунен тIа» яха кинофестиваль.

В. И. Ленина цIера гIа культура Дворец. 11.00. Парке. Болх беш я берий аттракционий майда. 11.00. Кинотеатре. Болх беш я «Фильгийн приключенейя дунен тIа» яха киноклуб. «Уйла е ваьннав — аз даьхьала вуц» яха художественни фильм гойтаргда. 15.30. Библиотеке. Кердача книжкай обзор. 19.30. Халхарий зале. Болх беш а «ВIашагIкхетар» яха дискоклуб. 19.30. Баьшаре театр. «Сий — къахьегарга хьежна» — кинолектори.

Хилецкий культура Дворец. 11.00 — «Веьцвера цIерил гI» яха викторина. 14.00. Волейболах йола спортивни яхьаш. 18.00. «Даьхен аренашка» яха кинообозрени. 19.00. Эстрадни иллех музыкан сайре.

Н. К. Крупская цIерагIа культура Дворец. 12.00. Болх беш я машинаькъахой революционни, къахьегама сийлен музей. 14.00. Болх беш да «Къона ленинец» яха берий кинотеатр.

19 июнь

С. М. Кирова цIерагIа культурна салаIарен парк. Медицински болхлочун Денна хетадаь дукхача наха са а лоIаш сагъерлар. 10.00. Болх беш я аттракционаш. 10.00; 14.00. «КIай халаташ дуьха нах» яха радиоконцерт. 11.00. Йоккхача теннисах йола спортивни яхьаш. 14.00. «Е гIаьле е унахцIено цаI харжа» яха радиобеседа. 15.00. Духовой оркестра концерт. 16.00. «Советски медицина перспективаш» — лекци. 17.00. Нохч-ГIалгIай пачхьалкхен струнни оркестра а цун солистий а концерт. 20.00. «Хозачун дунен тIа» яха кинофестиваль.

В. И. Ленина цIера гIа культура Дворец. 9.00. Болх беш я «УнахцIено» яха клуб. 10.00. Болх беш я кино дезарий клуб - лаборатори. 11.00. Парке. Болх беш я берий аттракционий майда. 11.00. Библиотеке. Болх беш я «Патриот» яха клуб. «Целина — турпалий латта» яха беседа. 14.30. «ВIашере дIайолалуш» яха радиолекторий. 19.30. Халхарий зал. Болх беш я «ВIашагIкхетар» яха дискоклуб.

Хилецкий культура Дворец. 10.00. «Моарпал да хьоге аре а хьу з» яха Iалам довзаш еш йола экскурси. 18.00. «Советски правосуди социалистически законности правопорядока лораяра тIехьа къовсам лоаттабеш» яха беседа.

Редактора заместитель
М. М. ХАМХОЕВ.

№ 12 ЙОЛА «АГИТАТОРА БЛОКНОТ»

Кепатеха араьннай КПСС Нохч - ГIалгIай обкома пропаганди агитацен отдела «Агитатора блокнота» аргIанара номер.

Из хьеллалу. Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета ворхIагIа сесси чакхъяларах болча информационни хоамаца.

«ДIахьош я доакъар Iалашдара месячник» яхача рубрикана кIал я «Ялата санна йоакхо е доакъара а» аьнна П. Тихонова язъяь корреспонденци. П. Ефимова шай зарисовка тIа дувц, хьувтьам дика кхебар духьа мингта къовсам лоаттабу «Кошкельдинский» совхозе хьажкIаш лелаераша.

1983 шера 26 июне вай махка дездергда советски кагиркой Ди. Цу дезача ден хетаь я ВЛКСМ обкома секретара В. Калугина статья. «Красный молот» завода рационализацена, изобретательстваца, технически хоттамаш дара йолча отдела начальника В. Лобанова блокнота оагIонаш тIа кепатехай «Кердадараш гучадоахарий наькъагIа» яхача статьяна.

«Сона йоаз дешай набат»... — иштта корта болаш я Ю. Верольске — Нохч - ГIалгIай пачхьалкхен университета доцента кийчъяь материал. Из хетаь я В. В. Маяковский ваь 90 шу дизара.

ТЕЛЕВИДЕНИ

20 ИЮНЬ
II ПРОГРАММА

17.00 — «Сийлахь - боккха Даьхен тIом». Фильм 18-гIа — «Севастопольш».
17.50 — «Сектантий кинь врагага бодаш». Фильм (нохчий меттала).
18.00 — «Нохч-ГIалгIайче гIолла».
18.30 — «Насарий бунт». Х. Нурадилова цIерагIча Нохч-ГIалгIай Пачхьалкхен драматически театра спектакль (нохчий меттала).

РАДИО

18 ИЮНЬ

7.20 — Передачай программа. Хоаттамах бола хоам (эрсий меттала).
7.25 — «Юртара вахар». Хоаттамах бола хоам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
8.23 — «Сердало» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (нохчий меттала).
8.33 — Передачай программа (гIалгIай меттала).
8.36 — Хоамаш.
10.15 — «Керда Iаьдалаш — вахаре» (нохчий меттала).
10.35 — Музыкальни антракт (нохчий меттала).
11.00 — «Къонал» яха радиовыпуск (эрсий меттала).
11.30 — «Лелача наькха вахар». В. Виноградова очерк дIаихьар (эрсий меттала).
12.30 — «Иллеши ашараши дIасал малиновцаша». Музыкальни передача (эрсий меттала).
15.15 — «Къарцхал» яха радиожурнал (гIалгIай меттала).
15.35 — «Коммунисташ — довиъяраш Iалашдеча» (гIалгIай меттала).
15.50 — Реклама.
16.00 — «УнахцIено» яха радиожурнал (нохчий меттала).
16.30 — Медицински болхлошта лаьрхIа концерт (гIалгIай меттала).

УКВ

18.00 — Т. Хренников. «Даташ бахьам долаш чIоагIа гIар яр». Комически опера.
19.53 — Ашараш дIасал Айдамирова Марема.
20.25 — «Сакъердамеча тангIа тIа» (нохчий меттала).
20.44 — I. Бексултанов. «ПаьтIамат» яхача спектаклера музыка.

19 ИЮНЬ

7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
7.33 — Передачай программа (нохчий меттала).
7.36 — Музыкальни антракт (нохчий меттала).
8.25 — «Шоана хоза хета ашараш» (эрсий меттала).
11.20 — Медицински болхлочун Денна кетадаь концерт (эрсий меттала).
16.00 — «Школьный глобус» яха радиовыпуск (эрсий меттала).
16.30 — «Къона тIехье» (нохчий меттала).
18.00 — «Ашарашца доттагIал долчарна» яха концерт (нохчий меттала).

УКВ

18.00 — А. Покровский. «Хьо бага, ва седикъа». Литературно-музыкальни композици.
18.51 — В. Харитонова стихашта даьха иллеши ашараши.
19.20 — «СалаIара минуташ» (нохчий меттала).
19.30 — «Къона оазаш». Концерт.
20.23 — Инструментальни музыка.

20 ИЮНЬ

7.20 — Передачай программа. Хоаттамах бола хоам.
8.15 — Передачай программа (нохчий меттала).
8.18 — Передачай программа (гIалгIай меттала).
8.21 — «Хьаьал хьалхабаьнкараш» (гIалгIай меттала).
8.31 — Iуйранара концерт (гIалгIай меттала).
9.13 — «Ихьи бригадин подряди цхьана». Корреспонденци (нохчий меттала).
9.30 — Музыка.
9.45 — РСДРП II съезда 80 шу дизарга. «Ваьччас кулгал а деш». Беседа (гIалгIай меттала).
16.00 — Передачай программа. Хоаттамах бола хоам.
16.01 — Микрофона хьалха ба Нохч-ГIалгIай радиои телевиденеи инструментальни ансамбли солисташ.
16.25 — Плиев М.-С. «Вараьта лаьрхIа дувцараш» (гIалгIай меттала).
16.40 — «Коммунисти пятилетке» яха радиожурнал.
18.00 — Керда хоамаш.
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — Хоамаш.
19.30 — «Кагиркой вахар» яха радиовыпуск (нохчий меттала).

УКВ

18.00 — «Хьа тIехье». Радиопостановка.
18.36 — «Парта кхедаьц тхо». Концерт.
19.32 — «Ахчан чам». А. Ведзижева дуьцар (гIалгIай меттала).
19.52 — Лирически илле концерт.

Хоаттам

Тахан республике гIоллеи Грозне кIезиг-дукха моркаш а йолаш, йоачаш а йоацаш. Малхбоалехьара секунде 5—10 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 26—31. Грозне 28—30 градус йоахал йолаш хилен тарлу.

Кхоанеи ломмен хувцалуш моркаш а йолаш, цхьаболча хана догIа а делхаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана 12—17, дийнахьа 26—31 градус йоахал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителя — 2-85-07; бехктохкама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахаро — 2-54-04; промышленностех транспортех — 2-85-01; юрта бахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; кехаша — 2-56-87; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-85-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-56-87; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувла шинарен, ерен, шоаттей деношка.

СФ02230. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 3183.